

Øyvind Såtvedt

**Strategiske universitetsprogrammer og
avansert vitenskapelig utstyr - erfaringer og
synspunkter ved de fire universitetene**

NIFU skriftserie nr. 17/98

NIFU - Norsk institutt for studier
av forskning og utdanning
Hegdehaugsveien 31
0352 Oslo

ISSN 0808-4572

Forord

NIFU har på oppdrag fra Norges forskningsråd, Område for naturvitenskap og teknologi gjennomført en kartlegging av erfaringer og synspunkter med strategiske universitetsprogrammer og avansert vitenskapelig utstyr ved de fire universitetene.

Rapporten er utarbeidet av forsker Øyvind Såtvedt under ledelse av seksjonsleder Egil Kallerud.

Oslo, november 1998

Petter Aasen
direktør

Egil Kallerud
Seksjonsleder

Innhold

1	Sammendrag av rapporten.	7
2	Innledning.	11
2.1	Bakgrunn.	11
2.2	Mandaget fra Forskningsrådet - tema og avgrensning.	13
2.3	Data og metode.	14
2.4	Rapportens oppbygning og struktur.	16
3	Prosser og aktører i forbindelse med initiering og behandling av forslag til strategiske universitetsprogrammer	18
3.1	Det generelle bildet.	18
3.2	Prosess og aktører ved Universitetet i Oslo.	19
3.3	Prosess og aktører ved Universitetet i Bergen.	20
3.4	Prosess og aktører ved Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet.	21
3.5	Prosess og aktører ved Universitetet i Tromsø.	23
3.6	Oppsummering.	24
4	Utvelgelse og prioritering av strategiske universitetsprogrammer.	26
4.1	Det generelle bildet.	26
4.2	Arenaer for prioritering.	26
4.3	Hva legges det vekt på i prioriteringene?.	28
4.4	Planer og ordninger med betydning for strategisk prioritering.	32
4.5	Konsekvenser i forhold til administrative rutiner og apparat.	34
4.6	Oppsummering.	35
5	Erfaringer og synspunkter, strategiske universitetsprogrammer.	36
5.1	Innledning.	36
5.2	Forskernivå.	36
5.2.1	Forskerne som har SUP.	36
5.2.2	Forskere som har søkt, men ikke fått SUP.	39
5.2.3	Forskere som ikke har søkt om SUP.	42
5.3	Fakultetsnivået.	44
5.3.1	UiO og UiB.	44
5.3.2	NTNU og UiTø.	47

5.4	Sentralt institusjonsnivå.	49
5.5	Oppsummering.	51
6	Forskningsrådets ordning for støtte til avansert vitenskapelig utstyr	53
6.1	Innledning.	53
6.2	Prosess og aktører.	53
6.3	Utvelgelse og prioritering.	55
6.4	Erfaringer og synspunkter.	57
6.5	Oppsummering.	59
7	Problemområder og forbedringspotensiale, SUP og AVU.	60
7.1	Innledning.	60
7.2	Helhetsinntrykk, SUP.	60
7.3	Helhetsinntrykk, AVU.	63
7.4	Aktuelle spørsmål for nærmere undersøkelse.	64
7.5	Oppsummering.	65
Vedlegg.	67
A:	Intervjuguide, forskernivå (deltatt i SUP).	67
B:	Intervjuguide, forskernivå (ikke deltatt i SUP).	69
C:	Intervjuguide, fakultetsnivå eller tilsvarende.	72

1 Sammendrag av rapporten

Bakgrunn og metode

Rapporten er utarbeidet på oppdrag for Norges Forskningsråd, område for Naturvitenskap og Teknologi (NT). I mandatet er NIFU bedt om å gjennomføre et prosjekt for å kartlegge erfaringer og synspunkter ved de fire universitetene med NT-områdets ordninger for strategiske universitetsprogrammer (SUP) og avansert vitenskapelig utstyr (AVU).

Det er foretatt i alt 27 intervjuer på forskernivå, instituttnivå, fakultetsnivå og på sentralt institusjonsnivå ved de fire universitetene. Metoder for utvalg av intervjuobjekter og innsamling av data innebærer begrensninger med hensyn til grunnlaget for å foreta generaliseringer. Mandatet er oppfattet å ha et begrenset siktemål. Det er ikke foretatt en evaluering av de to ordningene. I rapporten er det lagt vekt på å få frem et bredest mulig bilde av erfaringer og synspunkter ved universitetene knyttet til de to ordningene.

Rapporten er utarbeidet av forsker Øyvind Såtvedt under ledelse av seksjonsleder Egil Kallerud.

Strategiske universitetsprogrammer (SUP)

Felles for de fire universitetene er at initieringen av SUP i betydelig grad ser ut til å være en “nedenfra og opp”-prosess. I selve initieringen spiller instituttene, og i enda sterkere grad fakultetene og det sentrale nivå, primært en støttefunksjon.

I prioriteringsprosessen spiller de ulike nivåene en mer aktiv rolle. Fordi antallet fakulteter og sentra som er aktuelle i SUP-sammenheng varierer mellom de ulike universitetene har de fire institusjonene valgt noe ulike prosedyrer for behandling og prioritering av SUP-søknader. I Oslo og Bergen er prosessen i første rekke konsentrert om det matematisk-naturvitenskapelige fakultetet. Det sentrale nivå er i mindre grad involvert i prosessen. Ved NTNU og Universitetet i Tromsø har det sentrale nivået en langt mer fremtredende rolle. Likevel har man begge steder valgt i tillegg å ha en behandlingsprosess på fakultetsnivå. Dette innebærer at SUP-søknader i Trondheim og Tromsø ofte må gjennom behandling på flere nivåer ved institusjonen, enn i Bergen og Oslo.

Prioriteringsprosessen skjer primært i organer og fora som er satt sammen av vitenskapelig personale. På fakultetsnivå dreier dette seg gjerne om fakultetsstyret

eller fakultetsstyrets arbeidsutvalg. I den grad det legges frem innstilling ved behandlingen her, ser det oftest ut til at det er dekanus som har ansvaret for dette.

Ved NTNU og UiTø, hvor man har en viktig prioriteringsprosess på sentralt nivå, skjer prioriteringen i et sentralt forskningsutvalg. Ved behandlingen her legges det ikke frem noen innstilling. Det sentrale nivå ved UiO og UiB er mer unntaksvis i inngrep med prioriteringen. I slike sammenhenger ser den sentrale (forsknings)administrasjonen ut til å være inne bildet i en viss grad.

Det er mer uklart hvordan en eventuell prioritering skjer på instituttnivå. Dette vil trolig også variere en god del fra institutt til institutt.

Den faglige vurderingen fra Forskningsrådets refererer ligger til grunn for den endelige prioriteringen ved UiO, UiB og UiTø. Ved NTNU har man opprettholdt en egen peer review ordning for faglig vurdering av søknadene. Disse vurderingene ligger til grunn for den endelige prioriteringen ved institusjonen.

Kvalitetskriterier ser ut til å være meget viktige i institusjonenes SUP-prioriteringer. Strategiske vurderinger spiller også inn, men på ulik måte og i ulik grad. Oppfattelsen av prioriteringsprosessen er noe forskjellig på forskernivå. Enkelte forskere er skeptiske til egen institusjons prioritering.

SUP-prioriteringenes strategiske vurderinger skjer i varierende grad ut i fra strategiske planer. Ikke alle institusjoner/nivåer har et velutviklet plansystem. Det er dessuten noe prinsipiell skepsis til slik planlegging.

Behandlingen av SUP skjer for en stor del i allerede etablerte organer. Det er i liten grad etablert faste prosedyrer, egne utvalg eller nytt administrativt apparat. Prosessen er i noen grad ad hoc. På hvert enkelt nivå følger prosessen imidlertid et fast mønster.

Totalinntrykket som våre intervjuer etterlater er at det er mange ulike syn på SUP-ordningen, og at man har relativt ulike erfaringer når det gjelder hvordan ordningen fungerer.

En del forskere har prinsipielle betenkeligheter med ordningen. Hovedinntrykket er likevel at man mener at en SUP-ordning i og for seg er bra. En del av kritikken som reises dreier seg mer om prosessen enn om SUP-ordningen rent prinsipielt.

De som har fått SUP er ikke overraskende de mest fornøyde. Man finner imidlertid en del negative synspunkter på enkelte sider ved prosessen. Det mest vanlige ser ut

til å være at man er skeptisk til den interne prioriteringen ved fakultetet. I noen grad er det også negative erfaringer knyttet til prosessen i Forskningsrådet.

Det varierer en del om forskerne føler at det er noen strategiske satsingsområder som blir prioritert i SUP-sammenheng. En del oppfatter slike signaler, men ikke alle legger stor vekt på dem. Andre forskere er i mindre grad oppmerksom på slike satsingsområder.

Refereeordningen har kommet opp i mange av våre intervjuer. Mange av de forskerne vi har snakket med mener at denne ordningen ikke fungerer helt optimalt. Kritikken mot Forskningsrådets refereer er i hovedsak at man stiller spørsmål ved kvalitetssikringen i forbindelse med utvelgelse av refereer. Når det gjelder ordningen ved NTNU er det kommet opp kritikk av at man i en viss forstand har en dublering. I tillegg er det også kommet opp spørsmål knyttet til reviewernes uavhengighet i forhold til søkeren. Likevel ser det ut til at man generelt mener det er riktig og viktig å ha en uavhengig kvalitetsvurdering av søknadene.

På fakultetsnivået ser det ut til at man er godt fornøyd med SUP-ordningen. Det blir vurdert som positivt at man er satt til å vurdere ut i fra strategiske kriterier, selv om hva men legger i dette varierer noe. Det er også noe varierende i hvilken grad fakultetene er bevisste det å gi "strategiske signaler", men relativt mange av de fakultetene vi har vært i kontakt med har strategiske planer og satsingsområder for forskningen. SUP-ordningen blir også sett i denne sammenheng ved flere av fakultetene.

Ved de fleste fakultetene ser man også strategiske effekter; økt forskningsplanlegging, økt spissing av forskningsinnsatsen, mer samarbeid med næringsliv og med eksterne forskningsinstitusjoner. Flere av de intervjuede har imidlertid vanskeligheter med å kople dette utelukkende til SUP. Flere peker på at det er ulike faktorer som bidrar i denne retningen.

Informasjon og retningslinjer fra NT får generelt positiv omtale.

På sentralt institusjonsnivå er man også fornøyd med SUP-ordningen. Synspunktene på sentralt nivå ved UiTø og NTNU har mange paralleller med synspunktene på fakultetsnivået ved UiB og UiO. Det blir imidlertid pekt på at det burde være flere SUP til fordeling.

Avansert vitenskapelig utstyr (AVU)

Utvelgelse og prioritering av AVU-søknader skjer på tre nivåer ved universitetene; på instituttnivå, fakultetsnivå og på sentralt institusjonsnivå.

Det legges vekt på strategiske kriterier i vurderingene, men ved noen institusjoner i større grad enn ved andre. I tillegg legges det vekt på å imøtekomme mer akutte utstyrsbehov, og å foreta en rettferdig fordeling mellom de ulike fakultetene, instituttene og gruppene internt.

Ordningen oppfattes som viktig og velfungerende. Mange av de vi snakket med trakk imidlertid frem egenandelen og ressursituasjonen for mindre kostbart utstyr som et problem.

Hovedinntrykket av SUP-ordningen er at den har bidratt til økt strategisk planlegging ved universitetene, og at ordningen har satt strategiske spor etter seg ved institusjonene. Ordningen har imidlertid sine kritikere. Dels er kritikken rettet mot prosessen - særlig grad ved egen institusjon, dels er den mer prinsipielt begrunnet.

Hovedinntrykket av AVU-ordningen er at den oppfattes som meget viktig og stort sett velfungerende. En del kritikk reises mot kravet om 20 % egenandel.

Vi har pekt på noen spørsmål som kan være aktuelle for nærmere undersøkelse. Vi har i denne sammenheng bl.a. vist til at undersøkelsen i liten grad har kunnet vurdere *hva slags* strategiske prioriteringer som foretas på ulike nivåer ved institusjonene. Et annet aktuelt spørsmål er effekten av en lagvis prioritering ved institusjonene i forhold til “strategisk treffsikkerhet”. Et tredje spørsmål er i hvilken grad ordningen inviterer til “taktisk tilpasning” på forskernivå. Vi har dessuten reist spørsmålet om det finnes andre aktuelle design for prioriteringsprosessene i forbindelse med SUP ved universitetene, og om det er mulig å vurdere andre løsninger med hensyn til egenandelen innen AVU-ordningen.

2 Innledning

2.1 Bakgrunn

Denne rapporten belyser to av virkemidlene på budsjettet til område for Naturvitenskap og Teknologi (NT) i Norges Forskningsråd; strategiske universitetsprogrammer og ordningen for avansert vitenskapelig utstyr. Både strategiske universitetsprogrammer (SUP) og ordningen for avansert vitenskapelig utstyr (AVU) er infrastrukturiltak. Felles for infrastrukturvirkemidlene er at de skal bidra til å utvikle og styrke miljøer og institusjoner i forskningssektoren. For både SUP og AVU gjelder det at det ikke er knyttet sterke faglige føringer på ordningene

fra Forskningsrådet side¹, men at institusjonene selv, på fakultetsnivå og på sentralt institusjonsnivå, i betydelig grad skal medvirke til strategisk prioritering.

Ordningen med strategiske universitetsprogrammer har røtter i Norges Teknisk Naturvitenskapelige Forskningsråd (NTNF). I 1991 startet dette forskningsrådet en ordning med strategiske teknologiprogrammer. Disse ble introdusert i sammenheng med et ønske om å vri virkemidlene rettet mot instituttsektoren mer i retning av vekt på grunnbevilgninger og ordninger som stimulerte instituttene til å drive mer strategisk planlegging. Etter etableringen av Norges Forskningsråd ble ordningen videreutviklet innen området Naturvitenskap og Teknologi, og ble utvidet til også å gjelde universitetene.

Ordningen med strategiske programmer innbefatter nå altså både strategiske programmer som henvender seg til den teknisk-industrielle instituttsektor; strategiske instituttprogrammer (SIP), og programmer som retter seg mot de naturvitenskapelige forskningsmiljøene ved universitetene; strategiske universitetsprogrammer (SUP). Fordi virkemiddelet nå også skal ha et sterkere grunnforskningspreg rettet mot universitetene, blir det lagt mindre vekt på næringsrelevans og større vekt på kriterier knyttet til forskningskvalitet. En ordning med internasjonale refererer er blitt introdusert i kvalitetsvurderingen av SUP-forslagene.

Målgruppe for SUP-ordningen er Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet (NTNU), de matematisk-naturvitenskapelige fakultetene ved universitetene i Oslo, Bergen og Trømsø, samt institutter og sentra utenfor mat.nat. fakultetene som arbeider med biofag/bioteknologi. Samlet representerte de strategiske programmene i underkant av 220 mill. kroner på området Naturvitenskap og Teknologis budsjett for 1997. Av dette utgjorde de strategiske universitetsprogrammene 57 mill. kroner.

I et sentralt forskningsrådsdokument² beskrives målet med strategiske universitetsprogrammer slik:

¹Midlene til SUP er fra Nærings- og handelsdepartementets og Olje- og energidepartementets budsjetter er imidlertid forutsatt å gå til SUP er som er relevante innen de respektive departementenes sektorer. Midlene fra Kirke- utdanning- og forskningsdepartementet kan benyttes til å finansiere SUP innen alle teknologiske og naturvitenskapelige fag.

²Strategiske program, dokumentnr. 5-5-4-2 NT

Målet med strategiske universitetsprogram er, å bidra til å bygge opp forskergrupper rundt kompetente forskningsledere for å:

- styrke høyt kvalifiserte forskere som arbeider i den internasjonale forskningsfronten, eller
- satse på utvikling av et fagområde som er nytt for universitetet og som det er behov for i næringslivet.

De strategiske universitetsprogrammene innebærer finansiering av stipendiatstillinger, vitenskapelig utstyr, reisevirksomhet og annen drift.

Programmene har en varighet fra tre til seks år.

De strategiske universitetsprogrammene er finansiert over budsjettene til Kirke, utdanning- og forskningsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet.

Ordnningen med avansert vitenskapelig utstyr ble etablert i 1995 i kjølvannet av en satsing, organisert gjennom Forskningsrådet, på koordinert innkjøp av utstyr til NMR. Etter møter mellom Forskningsrådet og Kirke- utdanning og forskningsdepartementet ble det samme år tatt initiativ fra regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 1996 om at Forskningsrådet skulle videreføre erfaringene fra NMR-satsingen innen en ordning for også annet avansert vitenskapelig utstyr. Hensikten var både å bidra til en kvalitetsheving når det gjaldt forskningsutstyr, og å bedre forskningens forhandlingsposisjon overfor utstyrproducentene gjennom koordinerte innkjøp. Til grunn for etableringen av ordningen lå en rapport som antydte et betydelig behov for investering i utstyr de kommende år.

Målgruppen for denne ordningen var først universitetene. Senere kom også de statlige høyskolene inn under ordningen. Ordningen administreres av NT, men omfatter alle fagområder i Forskningsrådet. For å foreta prioriteringen av søknader fra de ulike institusjonene er det etablert et "Rådgivende utvalg for avansert vitenskapelig utstyr."

Om formålet med ordningen heter det i et sentralt forskningsrådsdokument³ at det skal:

...bidra til økt kvalitet og effektivitet i grunnforskningsaktivitetene og i undervisningen. Dette er etter Forskningsrådets oppfatning en forutsetning for å øke avkastningen av det internasjonale forskningssamarbeidet, hvor EU-

³Avansert vitenskapelig utstyr, dokumentnr. 5-5-5-1 NT

forskningen blir stadig mer betydningsfull, og også for å lykkes bedre innenfor anvendt forskning og utvikling.

Ordningen omfatter avansert vitenskapelig utstyr med en anskaffelseskostnad på over kr. 700 000. Ressursene som Forskningsrådet har hatt til fordeling innenfor denne ordningen har variert relativt mye fra år til år. Blant annet pga. ekstrabevilgning i Stortinget og intern omprioritering på Forskningsrådets budsjett, var den totale potten i 1997 på 100 mill. kroner. Året før var potten på 39 mill. kroner. Bevilgningene til avansert vitenskapelig utstyr utgjør for 1998 30 mill. kroner.

Til ordningen er det for universitetenes del knyttet en egenandel på 20% som det forutsettes at institusjonen selv dekker. I forbindelse med ekstrabevilgningene i 1997 ble dette kravet i noen grad avveket.

Ordningen finansieres over Kirke- utdanning- og forskningsdepartementets budsjett.

2.2 Mandatet fra Forskningsrådet - tema og avgrensning

I mandatet fra NT-området ble NIFU i juni 1998 bedt om å gjennomføre et prosjekt for å kartlegge erfaringer og synspunkter ved de fire universitetene med NT-områdets ordninger for bevilgninger til strategiske universitetsprogrammer og avansert vitenskapelig utstyr. NIFU ble bedt om å legge særlig vekt på konsekvenser for strategiutvikling og prioritering ved universitetene. Formålet med prosjektet skulle være å identifisere mulige problemer og forbedringsmuligheter knyttet til de to ordningene. NIFU ble bedt om å foreta en intervjuundersøkelse med sentrale aktører på prosjekt/programnivå, på instituttnivå, fakultetsnivå og på sentralt nivå ved universitetene.

Vi har oppfattet at mandatet har et begrenset siktemål. Vårt arbeid er ikke utført med sikte på å foreta en evaluering av ordningene. I denne rapporten håper vi primært å bidra til å gi et bilde av hvilke erfaringer og synspunkter ulike aktører i universitetssystemet har mht. SUP og AVU, med særlig henblikk på å identifisere mulige problemer/forbedringsfelt. For å få et mer nøyaktig bilde av hvordan disse ordningene reelt fungerer, og om de er tilfredsstillende ut i fra de mål som er definert, må man foreta mer grundige undersøkelser enn de som ligger til grunn for denne rapporten.

Denne begrensningen innebærer også at vi har valgt å være meget tilbakeholdne med egne kommentarer og vurderinger av det materiale som er kommet frem gjennom undersøkelsen. Vårt siktemål har i første rekke vært å forsøke å gjengi et

bredest mulig spekter av synspunkter og erfaringer slik disse kommer til uttrykk ved universitetene, gitt de rammer som undersøkelsen har skjedd innenfor.

Vi har valgt å beskrive prosessene rundt strategiske universitetsprogrammer noe grundigere enn ordningen med større vitenskapelig utstyr.

Ut i fra Forskningsrådets mandat har vi valgt å sette hovedfokus i vår undersøkelse på prosessene rundt initiering, prioritering og utvelgelse av forslag til SUP. Vi har i mindre grad sett på spørsmål knyttet til selve gjennomføringen av en SUP. Vi har ansett dette naturlig ut ifra den vekt som legges på prioritering og strategiutvikling i mandatets ordlyd.

2.3 Data og metode

Datainnsamlingen til undersøkelsen er skjedd gjennom 27 intervjuer. I de aller fleste tilfeller har intervjuene skjedd ved bruk av telefon. Undersøkelsen har skjedd gjennom semistrukturerte intervjuer. Til alle intervjuene er det utarbeidet en intervjuguide. Disse er bygget over samme lest, men er noe tilpasset den enkeltes rolle og nivå i universitetssystemet. For at vi i størst mulig grad skal fange opp relevante synspunkter og erfaringer har vi i stor grad gjort bruk av åpne spørsmål og åpen, uformell intervjueteknikk.

Telefonintervju er her valgt fordi dette er en ressurs- og tidsbesparende intervjumetode. En negativ side ved dette er at den også kan oppfattes relativt lite “ressurskrevende” for intervjuobjektet, og at intervjuobjektet kan oppfatte undersøkelsen som mindre forpliktende enn ved intervju som skjer ansikt til ansikt. En fare er dermed at man ønsker å gjøre seg raskest mulig ferdig med intervjuet, at man lar intervjueren “legge ordene i munnen på seg”, og at man svarer bekreftende på spørsmål selv om dette ikke fullt ut er dekkende. I forbindelse med denne undersøkelsen har vi forsøkt å kompensere for dette ved å gjøre avtale om intervjuet i god tid på forhånd samt å be intervjuobjektene sette av god tid til intervjuet. I tillegg har vi i størst mulig grad fulgt opp med kontrollspørsmål og bedt om nærmere presiseringer der vi har følt usikkerhet om svarets betydning.

Vi har ikke benyttet statistisk utvelgelsesmetode for å plukke ut intervjuobjektene i undersøkelsen. Dette har vært naturlig ut i fra undersøkelsens formål om å innhente et bredt spekter av erfaringer og synspunkter, og dessuten de begrensede ressursmessige og tidsmessige rammer som undersøkelsen har foregått innenfor. Valget av utvelgelsesmetode for intervjuobjekter, kombinert med det relativt lave antallet intervjuer, innebærer imidlertid at det er klare begrensninger med hensyn til i hvilken grad datamaterialet kan danne grunnlag for generaliseringer om erfaringer og synspunkter ved universitetene når det gjelder SUP og AVU.

Vi har intervjuet personer på prosjekt/programnivå, instituttnivå, fakultetsnivå og på sentralt institusjonsnivå. Fordelingen på de ulike nivåer fremgår også av tabellen nedenfor. I utvalget er det klar overvekt av vitenskapelig personale. På forskernivå er det både tale om forskere som har erfaring fra deltagelse og innvilgelse av søknad innenfor de to ordningene, søkere som ikke har nådd opp i prioriteringene og forskere som har valgt å ikke søke innenfor de to ordningene. I utvalget er det også i mange tilfelle tale om vitenskapelig personale som besitter ulike posisjoner i universitetssystemet - instuttstyrere, dekaner, prorektorer.

Tabell 1: Intervjuobjektene i undersøkelsen fordelt på nivå

<u>Nivå</u>	<u>Antall</u>
Sentralt institusjonsnivå	6
Fakultetsnivå	8
Forsker-/instituttnivå	13
Totalt	27

I noen grad finner en også administrativt personale i utvalget. Det er i denne sammenheng særlig tale om forskningsdirektører og annet sentralt forskningsadministrativt personale, samt fakultetsdirektører.

Samtlige intervjuobjekter har vist interesse og velvilje i forbindelse med undersøkelsen. Det har ikke vært vanskelig å få intervjuobjektene til å stille seg til rådighet for undersøkelsen.

I undersøkelsen har intervjuobjektene blitt bedt om å svare på både deskriptive og evaluative spørsmål. Dette er i tråd med et todelt siktemål; å tegne et bilde av hvordan prosessen med initiering, utvelgelse og prioritering av søknader innenfor de to ordningene foregår ved universitetene, og dessuten gi et bilde av synspunkter på disse ordningene på ulike nivåer ved institusjonene.

Intervjuene er i de fleste tilfeller blitt tatt opp på bånd. Deretter er det skrevet ut innholdsreferater fra hvert enkelt intervju. Disse referatene har dannet grunnlag for gjengivelse av erfaringer og synspunkter i rapporten.

2.4 Rapportens oppbygning og struktur

I kapittel 3 vil vi beskrive prosesser og aktører ved initiering, utvelgelse og prioritering av søknader om strategiske universitetsprogrammer. Vi tegner først et generelt bilde ut i fra et samlet inntrykk av prosessene ved de fire universitetene. Deretter går vi inn på hver enkelt av universitetene etter tur og beskriver mer detaljert hvordan denne prosessen typisk foregår.

I kapittel 4 går vi nærmere inn på prosessen med utvelgelse og prioritering av søknader om strategiske universitetsprogrammer. Her forsøker vi å tegne et bilde av de vurderinger som er inne i bildet ved prioritering, forholdet til strategisk forskningsplanlegging og konsekvenser med hensyn til etablering av rutiner og administrativt apparat for å håndtere utvelgelses- og prioriteringsprosessene. I denne sammenheng ser vi de fire universitetene under ett, men påpeker samtidig spesielle forhold ved det enkelte universitet. Både kapittel 3 og 4 baserer seg i første rekke på svar på intervjuundersøkelsens deskriptive spørsmål.

I kapittel 5 gjengir vi intervjuobjektens synspunkter i forhold til ulike aspekter ved prosessen rundt initiering, utvelgelse og prioritering av strategiske universitetsprogrammer. Her er det tale om forskere som deltar i SUP, SUP-søkere som ikke har nådd opp i prioriteringen og forskere som ikke har søkt SUP. Vi gjengir også synspunkter blant aktører som deltar i institusjonenes prioriteringer på fakultetsnivå og på sentralt institusjonsnivå.

I kapittel 6 beskrives ordningen med avansert vitenskapelig utstyr. Først gjengir vi prosessen slik den er beskrevet i våre intervjuer. Deretter refererer vi de ulike intervjuobjektens synspunkter på denne ordningen.

I kapittel 7 foretar vi en oppsummering i forhold til det som er kommet frem som mulige problemområder og forbedringsmuligheter ved SUP-ordningen og AVU-ordningen. Vi gir her en forsiktig vurdering av det materialet som er kommet frem i undersøkelsen og antyder noen aktuelle spørsmål for grundigere undersøkelse.

3 Prosesser og aktører i forbindelse med initiering og behandling av forslag til strategiske universitetsprogrammer

3.1 Det generelle bildet

Fra Forskningsrådets side er det lagt opp til at initieringsprosessen for forslag til SUP i betydelig grad skal være en nedefra-opp prosess. Typisk har man tenkt seg at initieringen av et forslag skjer av enkeltforskere eller grupper av forskere. Fra et ideplan tenker man seg at forslaget utvikles videre i samarbeid med kolleger. Deretter starter et arbeid internt ved instituttet for å få instituttet til å stille seg bak søknaden. Hvis forslaget får tilslutning her blir det utarbeidet en søknad som sendes videre til det nivået ved institusjonen som foretar den endelige prioritering, før søknadene til slutt oversendes Forskningsrådet.

Vårt inntrykk er at dette i stor grad er en riktig beskrivelse av hvordan initieringen skjer ved institusjonene. Forslagene ser primært ut til å være et resultat av enkeltforskere eller gruppers initiativ. Institutt- og fakultetsnivåets rolle i initieringsfasen er i første rekke å videreformidle informasjon fra Forskningsrådet og ellers være behjelpelig med praktiske sider ved utarbeidelsen av søknaden.

Ingen av institusjonene har fastlagt en formell prosedyre som forteller hvordan prosessen på hvert enkelt nivå skal foregå. I stor grad ser likevel prosessene innen hver enkelt institusjon å følge et forholdsvis fast mønster.

Det er imidlertid forskjeller mellom institusjonene når det gjelder enkelte sider av prosessen. Det ene er knyttet til signaler til forskerne om at søknadene helst bør være innenfor bestemte satsingsområder. Dette vil vi komme tilbake til i neste kapittel. Dernest er det noe forskjell institusjonene i mellom når det gjelder hvordan man foretar en kvalitetsmessig vurdering av søknadene. Forskningsrådet har oppnevnt norske og internasjonale refereer til å vurdere faglige spørsmål knyttet til søkeren og søknaden. Opprinnelig foregikk denne vurderingen først etter at universitetene hadde prioritert sine søknader og sendt dem videre til NT. Dette ble imidlertid endret i forbindelse med søknadsprosessen i 1997 slik at refereeene nå uttaler seg *før* universitetene foretar sin endelige prioritering, og slik at refereeutalelsene foreligger ved institusjonenes behandling. NTNU er imidlertid et unntak i denne sammenheng. NTNU har en egen refereeordning og gjør derfor

ikke bruk av Forskningsrådets refereer i sin prioritering. Dette kommer vi tilbake til nedenfor.

Nedenfor vil vi dessuten beskrive de forskjeller i behandling av forslag til SUP som følger av at denne ordningen ved enkelte universiteter er aktuell for flere fakulteter/sentra enn mat.nat. fakultetet.

3.2 Prosess og aktører ved Universitetet i Oslo

Ved Universitetet i Oslo (UiO) er det i første rekke det matematisk-naturvitenskapelige fakultetet som er aktuelt når det gjelder SUP.

Bioteknologisenteret kan også fremme SUP-forslag, men dette ser ut til å skje i mindre grad. Vår hovedfokus her er derfor på mat.nat. fakultetet som er den klart tyngste enheten ved UiO i denne sammenheng.

Mat.nat fakultetet mottar brev med informasjon om SUP-ordningen fra Forskningsrådet i februar/mars. Dette videreformidles til instituttene. I følge fakultetsdirektør og dekanus, gir fakultetet i denne sammenheng ikke noen signaler om faglig/strategisk innretning utover det som fremgår av Forskningsrådets brev.

På forskernivå ser det ut til at SUP-ordningen gjerne blir vurdert som en av flere ulike måter å finansiere forskning som man tildels allerede har planlagt. Det ser i mindre grad ut til at man først bestemmer seg for å søke innenfor SUP-ordningen og deretter planlegger forskningsinnsatsen. I de tilfeller hvor forskerne oppfatter SUP-ordningen som aktuell etableres gjerne grupper innen instituttet eller på tvers av instituttgrenser som står sammen om søknaden. Innen gruppen utpekes en prosjektleder. I noen grad knyttes det også kontakter med næringsliv og med andre institusjoner i instituttsektoren.

Frem til mai arbeider forskerne med skisser til SUP- søknader. I mai måned behandles de innkomne skisseforslagene på fakultetsnivå. Dette skjer i fakultetsrådets arbeidsutvalg. (Mat.nat. UiO har ikke noe eget forskningsutvalg.) Ved denne behandlingen foreligger det normalt 9 - 10 skisser.

Etter denne behandlingen får vanligvis ca. halvparten av søkerne beskjed om å arbeide videre og utarbeide fullstendige søknader. Disse søknadene sendes deretter til Forskningsrådet som oppnevner referees. Når referee-uttalelsene foreligger sendes disse tilbake til mat.nat fakultetet hvor fakultetsrådets arbeidsutvalg i september foretar den endelige prioriteringen.

Underveis i prosessen er det gjerne flere kontakter mellom fakultetet og Forskningsrådet. Forskningsrådet arrangerer også møter hvor fakultetet mottar informasjon om rammebetingelser og fremdrift i behandlingen.

Det sentrale nivå ved universitetet er i liten grad i inngrep med SUP-prosessen. I den grad det også kommer SUP-søknader fra Bioteknologisenteret skjer det imidlertid en fletting av disse forslagene inn i mat.nat.s prioritering på sentralt nivå - en innplassering av de to enhetenes prioriterte forslag uten at enkeltforslag faller ut. Da det er noen år siden dette sist skjedde, har det ikke lyktes oss å få et klart bilde av hvordan dette eventuelt skjer i praksis. Prorektor, som er leder av det sentrale forskningsutvalget, kjenner ikke til at det er noen fast prosedyre i slike sammenhenger.

Prorektor, som har et særskilt ansvar som leder av det sentrale forskningsutvalget, holder seg orientert om SUP-prosessen. Det sentrale nivå ved universitetet ivaretar dessuten et formelt ansvar som kontraktpartner med Forskningsrådet for de SUP-forslagene som når opp i den endelige prioriteringen i NT.

3.3 Prosess og aktører ved Universitetet i Bergen

Prosessen ved Universitetet i Bergen (UiB) ligner relativt mye på prosessen ved UiO. Også her er det i første rekke mat.nat. fakultetet som er aktuelt i SUP-sammenheng, men det har også forekommet søknader fra Det Medisinske Fakultet.

Ved Det Matematisk-naturvitenskapelige Fakultet starter prosessen med at fakultetet mottar informasjon fra Forskningsrådet om SUP-prosessen tidlig på året. Denne informasjonen videresendes pr. brev til instituttene med invitasjon til forskerne om å utarbeide skisser til SUP-søknader.

Selve initieringen på forskernivå ser ut til å skje på samme måte som ved UiO. En forsker uttalte at initiativet om strategisk universitetsprogram innebar en koordinering av allerede pågående forskning innenfor et program. Slik knyttes ulike forskere og grupper sammen med et felles tema eller mål for forskningen. Dette kan også innebære samarbeid på tvers av instituttgrenser.

Vanligvis kommer det 4- 5 skisser som blir videre bearbeidet og avsendt Forskningsrådets refererer til uttalelse. Etter sommerferien foretar fakultetsstyret den endelige prioritering av søknadene med referereutalelsene som en del av underlagsmaterialet.

Mat.nat fakultetet har ikke noe eget forskningsutvalg. Tidligere hadde fakultetet et eget programutvalg som skulle prioritere mellom SUP-forslagene på fakultetet, men

dette ble avvirket. I følge en kilde, ble dette utvalget hemmet i sine beslutninger av lojalitet til de ulike fag. Dette skal, i følge samme kilde, ha vært en medvirkende årsak til at man valgte å oppløse dette utvalget og lot fakultetsstyret foreta prioriteringen. Det har imidlertid forekommet at man har nedsatt en mindre komité som har fått i oppgave å gjennomgå søknadene og forelegge en innstilling overfor fakultetsstyret i forbindelse med behandlingen her. Begrunnelsen for dette har vært at SUP-søkere har vært representert i fakultetsstyret, og at man således har ønsket en mest mulig ryddig behandling internt.

I de tilfeller hvor det i tillegg til søknadene fra mat.nat. også foreligger søknad fra med. fak., skjer det en innplassering i mat.nats prioriterte liste på sentralt nivå ved universitetet. Dette skjer i så fall i Forsknings- og utdanningsavdelingen i den sentrale administrasjonen. Dekanene ved de to fakultetene blir i slike sammenhenger konsultert. I fall det skulle være uenighet mellom dekanene vil prioriteringen bli tatt opp i det sentrale forskningsutvalget ved UiB.

3.4 Prosess og aktører ved Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet

Som allerede nevnt, skiller prosessen ved NTNU seg fra prosessene ved UiO og UiB på flere punkter. Dette har primært å gjøre med at det i Trondheim er langt flere fakulteter og sentra som er aktuelle i SUP-sammenheng. Dette har bl.a. medført at det sentrale nivået ved institusjonen har fått en sentral rolle i prosessen.

Forskningsdirektøren ved NTNU spiller en aktiv rolle i denne sammenheng. Herfra formidles kunngjøring om SUP-ordningen til fakultetene tidlig i vårsemesteret. I tillegg til å orientere om prosess og timeplan, oppfordres fakultetene til selv å prioritere egne SUP-forslag. Fakultetene bes om å sende inn maksimalt tre forslag. Det gjøres også kjent at eventuelle søkere som blir plukket ut etter en foreløpig sortering sentralt, selv må foreslå 2-3 peer reviewere⁴, helst kolleger i andre land.

Begrunnelsen for å opprette en egen peer review ordning i tillegg til Forskningsrådets var at institusjonene i den tidlige fasen av SUP-ordningen ikke fikk tilgang til kvalitetsvurderingene, og dermed ikke kunne gjøre seg nytte av disse ved prioriteringen. For å få en bedre kvalitetssikring av NTNUs prioritering, og for

⁴Vi har valgt å bruke betegnelsen “review-ordning” på den eksterne vurderingen som foretas ved NTNU. Dette er både fordi dette er den betegnelsen NTNU selv bruker, og for å skille mellom denne ordningen og Forskningsrådets referee-ordning.

å gi ordningen legitimitet blant forskerne ved institusjonen, ble det derfor besluttet å opprette en egen ordning i tillegg.

Med den nye praksis i Forskningsrådet når det gjelder institusjonenes tilgang til refereertalelsene har NTNU inntil videre likevel valgt å opprettholde ordningen med egne peer reviewere. Det er i praksis noe varierende i hvilken grad Forskningsrådet velger å benytte referer i tillegg til NTNUs reviewere.

På fakultetsnivået blir informasjonen fra sentralt nivå videreformidlet til de enkelte instituttene.

Også ved NTNU kommer SUP-initiativene i første rekke nedenfra. Hvorvidt forskerne velger å benytte seg av SUP-ordningen kan avhenge av om det er andre aktuelle finansieringsmuligheter, og om man føler at "konseptet" passer med ens egen forskning. En del institutter ved NTNU har et nært samarbeid med SINTEF-miljøer innen strategiske instituttprogrammer (SIP). Muligheter for samarbeid med næringsliv kan også spille inn i en slik vurdering.

I fall man finner SUP-ordningen interessant tas det initiativ for å lage grupper som stiller seg bak søknadene. I slike sammenhenger kan også samarbeid over instituttgrenser være aktuelt. I forbindelse med utarbeidelsen av søknaden vil det kunne være kontakt mellom forskerne og Forskningsrådet med innhenting av informasjon osv.

Etter at en søknad er blitt utarbeidet og fått tilslutning på instituttnivå blir søknadene sendt til fakultetsnivået. Fordi denne prosessen skjer ved flere fakulteter har vi ikke full oversikt over behandlingen på dette nivået. En dekan som var med i undersøkelsen fortalte at prioriteringen foregikk i fakultetsstyrets arbeidsutvalg, og at det normalt ikke ble lagt frem noen innstilling ved behandlingen. Review uttalelsene foreligger ikke på dette stadiet i prosessen.

Behandlingen på fakultetsnivå er kommet til etter hvert ved NTNU. Opprinnelig gikk søknadene direkte fra instituttene til det sentrale nivået. I vår undersøkelse ble endringen på dette punkt begrunnet med at man mente det var viktig at fakultetenes egne strategiske prioriteringer kom til uttrykk i prosessen. Man har derfor også lagt vekt på å følge fakultetenes rangering i prosessen sentralt. Det forekommer imidlertid også at det sentrale nivået får en prioriteringsrolle ved at en søknad er basert på samarbeid mellom forskere på mer enn ett fakultet som hver for seg har gitt søknaden forskjellig prioritet.

Ved NTNU er det opprettet et eget Forskningsutvalg for Teknologi og Naturvitenskap (FUTN). Det er hit søknadene sendes etter at de har blitt

behandlet på fakultetsnivået. Søknadene fra NTNU behandles altså på fire nivåer: Instituttnivå, fakultetsnivå, i FUTN og i Forskningsrådet. Hvor hardhendt prioritering det er på hvert nivå varierer likevel, også avhengig av institutt og fakultet.

Etter sommerferien, minimum 6 uker før Forskningsrådets frist, behandles SUP-søknadene i FUTN. Søknadene blir gjennomlest og enkelte søkere får beskjed om å klargjøre sterkere den strategiske betydningen av søknaden i forhold til foreliggende strategiske planer o.l. Deretter foretas det en grovsortering hvor man plukker ut de beste søknadene. De aktuelle søkerne får beskjed om å foreslå tre navn - fortrinnsvis utenlandske forskere - til å fungere som reviewere.

På bakgrunn av uttalelsene fra reviewerne foretar FUTN den endelige prioriteringen og oversender søknadene i prioritert rekkefølge til Forskningsrådet, NT. Det legges ikke frem noen innstilling i forbindelse med prioriteringen i FUTN.

Ved NTNU sentralt har man to ulike ordninger som er særlig aktuelle i forbindelse med operasjonalisering av de strategiske planene. Ved siden av SUP-ordningen har NTNU og SINTEF en ordning for "Styrke- og satsingsområder". Også innen denne ordningen fordeles det midler til relevante initiativ og prosjekter. Dette innebærer en viss fleksibilitet. SUP-forslag som ikke blir prioritert kan få ressurser innen den andre ordningen - og omvendt. Det hender også at en satsing som begynner i den ene ordningen videreføres innenfor den andre.

3.5 Prosess og aktører ved Universitetet i Tromsø

I likhet med NTNU er SUP også ved Universitetet i Tromsø (UiTø) aktuelt for flere fakulteter/sentra. Ved siden av mat.nat. fakultetet er også det medisinske fakultet og Norges Fiskerihøgskole aktuelle i SUP-sammenheng. I likhet med NTNU skjer det derfor også ved UiTø en behandling og prioritering av SUP-søknader sentralt ved institusjonen.

Proessen for initiering av SUP-søknader skjer også ved UiTø "nedenfra og opp" i betydelig grad. Initiativene tas gjerne av enkeltforskere eller forskergrupper. Universitetet sentralt sender ut informasjon om ordningen og orienterer om tidsplan for behandling, men behøver ikke å oppfordre forskerne til å søke. SUP-ordningen er godt kjent og er regnet som en attraktiv ordning. En kilde hevdet også at forskerne generelt fattet lettere interesse for SUP enn for f.eks. EU-forskningen, hvor man ofte måtte jobbe mer mot miljøene for å få frem forslag.

Som regel er det bare en SUP-søknad pr. institutt, men det skal visstnok også ha skjedd at det har kommet opp to forslag fra samme institutt. I slike tilfeller forsøker man å prioritere søknadene allerede her.

Etter initiering på instituttnivå sendes søknadene til behandling på fakultetsnivå. Hvert av de tre aktuelle fakulteter/sentra skal helst bare fremme ett forslag hver. Det innebærer at fakultet ofte må foreta en prioritering mellom ulike SUP-forslag. Med den nåværende praksis i Forskningsrådet har det i forbindelse med denne prioriteringen vært anledning til å sende inn to - tre søknader til refereevurdering i Forskningsrådet. På fakultetsnivået kan likevel prosedyrene muligens variere noe. Etter at refereeuttalelsene foreligger foretar fakultetet sin prioritering. Ved mat.nat. fakultetet skjer dette i fakultetsstyret med innstilling fra dekanus.

Deretter sendes søknadene til universitetet sentralt. Her behandles de i det sentrale forskningsutvalget. Også ved UiTø kan SUP-søknadene risikere å være igjennom prioritering på tre nivåer før søknadene sendes Forskningsrådet til endelig behandling. I praksis skjer trolig oftest den sterkeste prioriteringen på fakultetsnivå og i det sentrale forskningsutvalget.

I forbindelse med forskningsutvalgets behandling får søkerne anledning til å gi en muntlig presentasjon av sin SUP-søknad. Det legges ikke frem noen innstilling ved behandlingen her. Det plukkes ut 2 - 3 søknader som sendes videre til endelig behandling i Forskningsrådet.

3.6 Oppsummering

Felles for de fire universitetene er at initieringen av SUP i betydelig grad ser ut til å være en “nedenfra og opp”-prosess. I selve initieringen spiller instituttene, og i enda sterkere grad fakultetene og det sentrale nivå, primært en støttefunksjon.

I prioriteringsprosessen spiller de ulike nivåene en mer aktiv rolle. Fordi antallet fakulteter og sentra som er aktuelle i SUP-sammenheng varierer mellom de ulike universitetene har de fire institusjonene valgt noe ulike prosedyrer for behandling og prioritering av SUP-søknader. I Oslo og Bergen er prosessen i første rekke konsentrert om det matematisk-naturvitenskapelige fakultetet. Det sentrale nivå er i mindre grad involvert i prosessen. Ved NTNU og Universitetet i Tromsø har det sentrale nivået en langt mer fremtredende rolle. Likevel har man begge steder valgt i tillegg å ha en behandlingsprosess på fakultetsnivå. Dette innebærer at SUP-søknader ved NTNU og UiTø ofte må gjennom behandling på flere nivåer ved institusjonen enn ved UiB og UiO.

Prioriteringsprosessen skjer primært i organer og fora som er satt sammen av vitenskapelig personale. På fakultetsnivå dreier dette seg gjerne om fakultetsstyret eller fakultetsstyrets arbeidsutvalg.⁵ I den grad det legges frem innstilling ved behandlingen her ser det oftest ut til at det er dekanus som har ansvaret for dette.

Ved NTNU og UiTø, hvor man har en viktig prioriteringsprosess på sentralt nivå, skjer prioriteringen i et sentralt forskningsutvalg. Ved behandlingen her legges det ikke frem noen innstilling. Det sentrale nivå ved UiO og UiB er mer unntaksvis i inngrep med prioriteringen. I slike sammenhenger ser den sentrale (forsknings)administrasjonen ut til å være inne bildet i en viss grad.

Det er mer uklart hvordan en eventuell prioritering skjer på instituttnivå. Dette vil trolig også variere en god del fra institutt til institutt.

Den faglige vurderingen fra Forskningsrådets refereer ligger til grunn for den endelige prioriteringen ved UiO, UiB og UiTø. Ved NTNU har man opprettholdt en egen peer review ordning for faglig vurdering av søknadene som ligger til grunn for den endelige prioriteringen ved institusjonen.

⁵Det er noe forskjell mellom de ulike institusjoner når det gjelder hvem og hvor mange som sitter i de ulike fora. Ved noen fakulteter er fakultetsstyrets arbeidsutvalg i praksis et utvalg på størrelse med det som man ved andre institusjoner kaller et "fakultetsstyre".

4 Utvelgelse og prioritering av strategiske universitetsprogrammer

4.1 Det generelle bildet

SUP representerer et infrastrukturvirkemiddel som skal bidra til å utvikle universitetenes forskning. Det strategiske elementet i tildelingen er til stede i Forskningsrådets endelige prioritering ved at man i en viss grad tar hensyn til en nasjonal arbeidsdeling mellom institusjonene. I tillegg er det visse føringer på fordelingen av midlene ut i fra de vilkår som settes på fordelingen av sektordepartementenes midler til SUP. Ut over dette er det i første rekke universitetenes og fakultetenes egne strategiske prioriteringer som skal ligge til grunn for den strategiske prioriteringen.

Vårt inntrykk er at slike vurderinger reelt gjør seg gjeldende i prioriteringene på de ulike nivåer ved universitetene⁶. Her har vi valgt å se den strategiske prioriteringen av SUP i sammenheng med strategisk forskningsplanlegging og etableringen av administrative rutiner og apparat ved universitetene.

Vårt inntrykk er at enkelte av universitetene er kommet lengre enn andre når det gjelder strategisk tenkning, og at det også er noe forskjell mellom universitetene når det gjelder *i hvilken grad* strategiske kriterier gjør seg gjeldende i prioriteringen av SUP.

4.2 Arenaer for prioritering

Som vi allerede har vært inne på i kapittel 3, skjer behandlingen av forslag til SUP på ulike nivåer ved universitetene. I noen grad innebærer denne behandlingen også at det må prioriteres mellom flere SUP-forslag. Denne prioriteringen kan resultere i at to typer beslutninger blir fattet. For det ene kan en slik prioritering innebære at man foretar en rangering av de foreliggende forslag som deretter sendes videre til neste nivå. Den kan også bety at man foretar en utvelgelse som har som konsekvens at enkelte søknader faller ut mens de gjenværende sendes videre, med eller uten innbyrdes rangering.

Det første nivået i systemet hvor en SUP-søknad kan møte en prioritering er instituttnivået. I Forskningsrådets retningslinjer for prosedyre for SUP⁷ beskrives en

⁶For nærmere om dette se også Ingvild Marheim Larsen: "Universitetenes forskningspolitikk", NIFU Rapport 7/95.

⁷Dokumentnummer 5-5-4-2 NT, "Strategiske program".

slik prosess ved at forskeren eller gruppen som initierer et strategisk program presenterer ideen internt i instituttet med sikte på å få instituttledelsen til å fremme forslaget som instituttets SUP.

Det bildet som tegnes av våre kilder er at det skjer en viss koordinering på instituttnivå. Instituttnivået beskrives likevel med enn noe mindre aktiv rolle enn det retningslinjene tegner. Hvis det kun er snakk om ett forslag til SUP er trolig instituttet vanligvis i liten grad i inngrep med prosessen. Søknaden går da videre og det er først på fakultetsnivå at det virkelig skjer en prioritering. Slik våre kilder beskriver instituttets rolle, er det i liten grad tale om at instituttet “setter sitt stempel” på SUP-søknaden.

I de tilfeller det er snakk om mer enn ett SUP-forslag på samme institutt spiller trolig instituttet en noe mer aktiv rolle. Det er vanskelig å få et generelt inntrykk av prosessene på instituttnivå basert på et så begrenset utvalg som i denne undersøkelsen. Prosessene vil også kunne variere en del fra institutt til institutt. Enkelte av våre kilder gir uttrykk for at en slik prioritering i så fall skjer i instituttstyret. En annen kilde - en forsker - mener at instituttbestyreren på egen hånd foretar en prioritering. Det gis også visse antydninger om at denne koordineringen skjer litt uformelt - at det “går seg til”. Med ett unntak er dette ikke beskrevet som et problemområde av våre kilder. Det må imidlertid igjen tas forbehold ut i fra vårt begrensede utvalg, og ut i fra at det trolig i de fleste tilfeller uansett bare er én aktuell søknad.

På fakultetsnivået er det mer vanlig at det foreligger flere aktuelle søknader. Som nevnt i kapittel 3, skjer prioriteringen her gjerne i fakultetsstyret eller fakultetsstyrets arbeidsutvalg. Ved alle universitetene er det trolig snakk om en rangering av SUP-søknadene på dette nivået. I tillegg kan det være tale om en utvelgelse som innebærer at søknader faller ut av prosessen. I hvor sterk grad dette siste er tilfellet varierer fra fakultet til fakultet og universitet til universitet. Antallet søknader vil for UiO, UiB og UiTø sin del gjerne være størst for mat.nat. fakultetene. Dette innebærer også at det forekommer noe hyppigere at søknader faller ut her.

Ved de samme universitetene kan det også i varierende grad forekomme søknader fra andre fakulteter. Ved UiO og UiB vil dette være snakk om henholdsvis Bioteknologisenteret og medisinsk fakultet. I den grad det kommer søknader fra disse, vil det sjelden være snakk om mer enn én, og det vil ikke være behov for prioritering på fakultetsnivå. Senteret/fakultetet vil trolig likevel forsikre seg om at søknaden holder et godt faglig nivå. Ved UiTø vil medisinsk fakultet og Norges Fiskerihøgskole være aktuelle, ved siden av mat.nat. Ved med.fak kan det se ut til at

prosessen er noen lunde lik den ved mat.nat. Prosessen ved Norges Fiskerihøgskole har vi ikke informasjon om i vårt materiale.

Det sentrale nivået ved UiO og UiB spiller en lite fremtredende rolle i prosessen. I den grad man her må prioritere søknader fra flere fakulteter/sentra, tyder vårt materiale på at dette utelukkende er snakk om en “fletting” av forslagene uten at det forekommer at noen søknader faller fullstendig ut her. Ved NTNU og UiTø derimot, hvor det sentrale nivået har en mer fremtredende rolle, skjer det en utvelgelse av søknader som etter visse kriterier er gode nok for oversendelse til Forskningsrådet i prioritert rekkefølge. Dette innebærer at søknader som ikke blir vurdert som gode nok faller ut. Dette kan skje både før og etter at review/referee - uttalelsene blir lagt til grunn for vurderingen.

4.3 Hva legges det vekt på i prioriteringene?

Vår undersøkelse kan tyde på at en rekke hensyn og typer av vurderinger gjør seg gjeldende i prioriteringen av SUP. Ulike kriterier og hensyn kan se ut til å bli tillagt forskjellig vekt på ulike nivåer.

For den enkelte forsker kan ulike vurderinger spille inn i forhold til om hun ønsker å ta initiativ til en SUP-søknad. Våre kilder gir inntrykk av at den enkelte forsker både gjør vurderinger om kvaliteten av egen forskning, tematisk innretning i forhold til eventuelle utpekte satsingsområder og om fagets og forskningens karakter passer med en type opplegg som et strategisk program. Våre intervjuer gir visse indikasjoner på at det særlig er forskere som er vant med å jobbe i team og som allerede kan vise til meritter på det aktuelle forskningsområdet som lager SUP-søknader. I tillegg er det ofte snakk om forskning som ligger innenfor det som er formulert som et satsingsområde på enten institutt-, fakultet- eller på nasjonalt nivå.

Det er enkelte av forskerne vi har intervjuet som hevder at et opplegg som SUP ikke uten videre passer med deres forskning. På den ene side kan enkelte oppfatte SUPene som for grunnforskningsorienterte. Andre ser ut til å mene at SUP i for liten grad gir rom for den rene, nysgjerrighetsdrevne forskning.

De forskerne vi har vært i kontakt med i denne undersøkelsen gir uttrykk for at det kan være spørsmål om å velge blant flere alternative finansieringsformer. Både NTs ordning med frie forskningsmidler og forskningsfinansiering gjennom samarbeid med næringsliv og industri kan være aktuelle for enkelte forskere. For noen faggrupper kan det dessuten være aktuelt å søke ordninger innenfor andre områder i Forskningsrådet. Både område for Medisin og Helse (MH) og område for Bioproduksjon og Foredling (BF) blir nevnt i en slik sammenheng. Som vi var inne på i kapittel 3, ser det ut til at det ofte er slik at man velger

virkemiddel/finansieringsordning ut i fra hva som passer med forskning som allerede er planlagt, i sterkere grad enn å planlegge forskning som passer med et gitt virkemiddel. Det inntrykk som våre intervjuer etterlater er at valg av virkemiddel ofte er et spørsmål om praktikalitet og vane.

Dette ser ut til å være bakteppet når SUP-forslagene initieres på instituttnivå. Spørsmål av denne art kan også ha innflytelse på hvem som inkluderes i SUP-opplegget. I de grupper som skapes rundt en SUP kan spørsmål om å forene forskning rundt ulike sider av et problem aspekt under en felles paraply dessuten være aktuelt. I fall det blir snakk om flere konkurrerende SUP-forslag ved instituttet kan muligheter for alternativ finansiering se ut til å ha innflytelse på hvilket av forslagene som får støtte ved instituttet.

Likevel vet vi, som vi allerede har vært inne på, lite om prioriteringsprosessene på instituttnivå. Det er grunn til å tro at det er ganske store forskjeller mellom de ulike instituttene praksis i denne sammenheng. Enkelte institutter har laget strategiske planer som i en viss grad kan være styrende i en slik koordinerings- eller prioriteringsprosess. Det er imidlertid uklart hvor vanlig slike planer er på instituttnivå. Oppfatninger av hva som vil være avgjørende i prioriteringsprosessen på høyere nivå ved institusjonene kan trolig også spille inn. Dette gjelder i særlig grad søkerens og søknadens kvalitet, men også i hvilken grad søknaden befinner seg innenfor utpekte satsingsområder. I mange tilfeller er som nevnt ikke prioritering noe aktuelt spørsmål på instituttnivået i det hele tatt fordi det kun er snakk om én søknad.

På fakultetsnivå er det langt vanligere at det skjer en prioritering mellom ulike forslag. På dette nivået ser en rekke hensyn ut til å være inne i bildet. Det kriterium som tillegges aller størst vekt er kvalitet. Dette understrekes særlig av dekaner og fakultetsdirektører. I følge disse er det et ufravikelig krav at søknadene for å nå opp i prioriteringen holder et høyt faglig nivå. I den grad det skjer en prioritering før man kommer dit i prosessen at referee/review-uttalelsene foreligger, det vil ofte si at man ennå befinner seg på et skisse-stadium, ser søkerens "track record" ut til å spille inn i denne sammenheng. At søkerne tidligere har oppnådd resultater med sin forskning og at søknadene kommer fra erfarne miljøer ser mao. ut til å bli oppfattet som viktig. Når søknadene er ferdigskrevet, og uttalelsene fra refereeer /reviewere foreligger, ser disse ut til å bli tillagt stor vekt.

I tillegg kan det være tale om strategiske kriterier. Det ser imidlertid ut til at de strategiske kriterienes betydning varierer noe i innhold og betydning fra fakultet til fakultet. Ved enkelte fakulteter er det en eksplisitt kopling mellom fakultetets strategiske plan og /eller utpekte satsingsområder for forskningen på den ene side, og prioriteringen av SUP-forslag på den annen. De strategiske planene kommer vi

også nærmere inn på nedenfor. Mat.nat fakultetet ved UiB ser ut til å utmerke seg. Her er det klare forventninger fra fakultetets side om at søknadene helst bør være innenfor satsingsområdene. Også forskerne ser ut til å oppfatte disse signalene i den grad at forskere som mener at deres forskning befinner seg utenfor slike satsingsområder ikke føler det er bryet verdt å utarbeide en SUP-søknad. Det ser likevel ut til å være en viss åpning for søknader utenfra satsingsområdene, men da må søknadene etter flere av våre kilders utsagn utmerke seg spesielt med meget høy faglig kvalitet.

Ved mat.nat. fakultetet ved UiO ser koplingen mellom satsingsområder og prioriteringen av SUP ut til å være mindre eksplisitt. Her later det til at man i stor grad ser SUPenes strategiske betydning i sammenheng med at de kommer fra kvalitativt sterke miljøer og at de får en god vurdering i refereeprosessen. Det ser altså ikke ut til at strategiske og kvalitetsmessige hensyn sees som klart adskilte, men at kvalitet og strategisk betydning sees som integrert aspekter i vurderingen.

Noe av det samme ser ut til å være tilfellet ved UiTø. Her pekes det på at eksisterende infrastruktur blir vurdert som utgangspunkt for strategiske prioriteringer på fakultetsnivå. I en viss grad spiller imidlertid også universitetets “landsdelansvar” inn i slike vurderinger.

Ved NTNU ble SUP-søknadene tidligere sendt direkte fra instituttnivået til FUTN. Da dette ble endret slik at også fakultetene nå foretar en prioritering, skal hensynet til at fakultetets strategiske vurderinger skulle spille inn ha vært et av argumentene, i følge våre intervjuer. Trolig er det likevel noe varierende hvordan fakultetsnivået ved NTNU oppfatter dette ansvaret. Enkelte fakulteter ser ut til å ha satsingsområder som har en operativ betydning i prioriteringen av SUP. Fakultetene føler dessuten visse forventninger fra FUTN om å klargjøre programmenes betydning i forhold til strategiske planer på fakultetsnivået. Ved enkelte fakulteter ser det likevel ut til at det er en viss motstand mot å overprøve instituttene. At fakultetene har en litt fragmentert struktur, sammen tradisjoner for desentralisert ansvar, blir gitt som forklaringer på dette.

Formelt oppgis kvalitet og strategiske vurderinger som de viktigste kriteriene for prioritering på fakultetsnivået. Samarbeid med næringsliv og samarbeid med eksterne forskningsinstitusjoner ser ikke ut til å bli tillagt vesentlig selvstendig betydning, men er indirekte inne i vurderingene gjennom refereeuttalelsene, og kan dessuten være et ekstra pluss i fakultetenes prioritering. Dette oppfattes likevel ikke som noe krav.

Våre intervjuer tyder på at prioriteringen på fakultetsnivå oppfattes noe forskjellig blant forskerne på den ene side og blant ansvarlige på fakultetsnivået på den annen.

I tillegg til disse “formelle kriteriene”, hevder enkelte forskere at også mer uformelle kriterier spiller inn. Hensynet til ansiennitet - at samme søkere har fremmet sin søknad flere år på rad - blir fremhevet av enkelte, likeså at fakultetene ser ut til ønske å foreta en “rettferdig fordeling” av SUP mellom ulike institutter og grupper. På den annen side er det også blitt hevdet at det at unge forskere eller forskere fra et nytt miljø søker kan ha positiv betydning for søknaden.

Dette innebærer at enkelte føler at det kan være vanskelig å få støtte for flere SUP-søknader etter hverandre, eller til samme miljø/gruppe, uavhengig av kvalitet og strategisk betydning. At slike hensyn teller er ikke med nødvendighet i strid med det som ligger i en strategisk vurdering, men kan likevel oppfattes som problematisk av enkelte.

At enkelte forskere har lettere for å kunne få støtte annensteds fra og ikke behøver SUP, blir også hevdet å ha vært et argument som har blitt benyttet under hånden. Interne fagkonflikter blir også av enkelte påstått å spille inn. Enkelte forskere hevder dessuten at de har inntrykk av at personlige relasjoner og “trynetillegg” har innflytelse på prioriteringen. Ut i fra vår undersøkelse er det imidlertid meget vanskelig å si noe om hvor utbredt eller enestående slike synspunkter er.

Det er lite grunnlag for å si noe om de prioriteringene som foregår på sentralt nivå ved UiO og UiB. Ved NTNU og UiTø spiller det sentrale nivået imidlertid en sentral rolle i prioriteringsprosessen. Prioriteringsprosessen sentralt ved NTNU ser ut til både å være basert på faglige og strategiske kriterier. NTNUs egen peer review ordning ligger til grunn for den faglige vurderingen, mens fakultetenes strategiske planer ligger til grunn for de strategiske vurderingene. FUTN legger vekt på å ikke overprøve fakultetenes interne prioriteringer. Ved UiTø legger man også vekt på kvalitet og på strategisk betydning. Kvalitetsvurderingene skjer på grunnlag av Forskningsrådets refereevurdering, mens de strategiske vurderingene skjer ut i fra universitetet sentralt sine satsingsområder. Her skjer altså den strategiske vurderingene i større grad ut i fra *institusjonens* strategiske planlegging - ikke primært fakultetenes. For begge institusjonene hevdes det at man i tillegg til slike vurderinger også er opptatt av en viss rettferdig fordeling mellom de ulike fakulteter. Den praktiske effekten av dette er imidlertid ganske forskjellig mellom de to siden UiTø sjelden får tildelt mer enn én SUP.

SUP-midlene på Forskningsrådets budsjett kommer fra henholdsvis Kirke-, utdanning- og forskningsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet. For midlene fra de to sistnevnte er det forutsatt at de strategiske programmene skal være relevante for de respektive departementenes sektorer. Universitetene har jevnlig kontakt med Forskningsrådet og får også informasjon om fordelingen i denne potten gjennom representanter fra

institusjonene som sitter i Forskningsrådets utvalg og organer. Det at det finnes slike føringar på deler av SUP-midlene kan i teorien invitere til taktiske overlegningar der man internt nedprioriterer SUP-forslag som kun er aktuelle med KUFs SUP-midler.

Ved NTNU opplevde man ved et tilfelle at en SUP ble nedprioritert i Forskningsrådet ut i fra noe man oppfattet var slike hensyn. Dette har, i følge en kilde, ført til at SUP som kun kan finansieres med KUF-midler deretter er blitt nedprioritert i NTNUs interne prioriteringar. Ut i fra våre intervjuer ser det ikke ut til at de andre universitetene legger noen avgjørende vekt på disse føringene.

4.4 Planer og ordningar med betydning for strategisk prioritering

Strategiske planer som omfatter forskningen har blitt et vanlig innslag i universitetenes forskningspolitikk.⁸ Strategiske planer finnes både på instituttnivå, fakultetsnivå og på sentralt nivå. Det varierer likevel i hvilken grad det enkelte universitetet har etablert slike planinstrumenter og hvorvidt disse har operativ betydning for prioriteringen av SUP.

Vårt inntrykk ut i fra våre intervjuer er at det finnes strategiske planer på instituttnivå, men at disse er relativt sjeldne. Ved NTNU kan det se ut til at enkelte institutter har laget slike planer. Det er uklart i hvilken grad disse er styrende for instituttens satsing og for en eventuell prioritering av SUP.

På fakultetsnivå er strategiske planer langt vanligere. De fleste fakultetene har slike. Både mat.nat. UiO og mat.nat UiB har strategiske planer. Planen ved UiO har imidlertid ingen betydning for prioriteringen av SUP. Den er i første rekke en “operasjonalisering” av den sentrale strategiske planen ved universitetet på fakultetsnivå. Ved UiB har man en strategisk plan på fakultetsnivå som brukes direkte i prioriteringen av SUP. Planen peker ut visse satsingsområder for forskningen. SUP-forslag som ligger innenfor disse blir preferert ved fakultetets SUP-prioritering.

Ved NTNU og UiTø har de aktuelle fakultetene strategiske planer, men det er noe varierende i hvilken grad disse er et velutviklet planinstrument og om de blir tillagt stor betydning i SUP-prioriteringen.

Både UiO, UiB, og NTNU har strategiske planer på sentralt nivå. Ved UiTø er en ny strategisk plan under utarbeidelse. Ved UiO og UiB har de sentrale planene ingen betydning for SUP-prioriteringen. Ved NTNU benyttes i første rekke

⁸Se Larsen 1995 : 33fff

fakultetenes strategiske planer i den sentrale prioriteringen. Paradoksalt nok er UiTø det eneste fakultetet som benytter sentralt definerte satsingsområder som grunnlag for den strategiske vurderingen sentralt, på tross av at dette universitetet for tiden ikke har noen strategisk plan på sentralt nivå.⁹ UiTøs strategiske satsingsområder synes likevel å være relativt godt kjent. De kommer dessuten til uttrykk i det såkalte “norgesnett-brevet”. De samme områdene ser også ut til å bli videreført i den nye strategiske planen, i følge våre kilder.

De strategiske satsingsområdene som utpekes i de forskjellige strategiske planene ser altså ut til å være styrende for SUP-prioriteringen i varierende grad. Som vi allerede har vært inne på, synes ulike aspekter å bli tillagt vekt i den strategiske prioriteringen. Ved enkelte institusjoner og nivåer synes det å være en prinsipiell motstand mot “top down” prioritering av forskningen. Dette ser også ut til å ha innflytelse på hvordan den strategiske vurderingen foregår. I en del sammenhenger ser fagmiljøenes “naturlige vekst” innenfor systemer hvor forskningens kvalitet er et avgjørende kriterium, også å bli tolket som en *strategisk* dynamikk som man ikke ønsker å overprøve. De kvalitetsmessige og de strategiske vurderingene sees i slike sammenhenger i betydelig grad som to sider av samme sak. Det kan ligge en form for strategi i det å ville legge forholdene særlig godt til rette for de beste.

Ved siden av slike dokumenter kan også andre forhold og andre ordninger ha konsekvenser for den strategiske prioriteringen. Vi har ikke full oversikt over dette, bl.a. fordi dette til tider har noe uformell karakter.

Forhold knyttet til institusjonenes infrastruktur kan trolig spille inn, også uten at dette er eksplisitt uttrykt i de strategiske planene. Våre undersøkelser kan tyde på at i det å etablere nye fagmiljøer, foreta rekruttering av nye forskere på et allerede etablert område, og det å videreføre et høyt aktivitetsnivå på områder hvor man allerede har etablert et aktivt og vellykket miljø, kan det være strategiske vurderinger som spiller inn. Det å imøtekomme et landelsansvar (UiTø) og å gjøre forskning tilgjengelig for anvendelse i industri og næringsliv kan også spille inn i noen grad, også utover det som er beskrevet i de strategiske planene.

4.5 Konsekvenser i forhold til administrative rutiner og apparat

De strategiske planene ved universitetene kan i en viss utstrekning sees i sammenheng med de forskningspolitiske beslutninger som fattes ved institusjonene. Slike beslutninger fattes ikke utelukkende av den enkelte forsker,

⁹Arbeidet med UiTøs strategiske plan skal visstnok ha blitt forsinket som følge av arbeidet med å etablere fakultetsstruktur.

men i kollegiale organer. De påvirker ikke bare enkeltforskernes arbeidsbetingelser, men har institusjonelle konsekvenser.

SUP kan sees i en slik sammenheng. Innenfor NAVF-systemet var det for en stor del enkeltforskere som hadde kontakt med forskningsrådet. Med bl.a. SUP-ordningen har også fakultetsnivået og det sentrale institusjonsnivå fått en selvstendig rolle overfor forskningsrådssystemet. Denne rollen har gitt disse nivåene nye oppgaver. På fakultetsnivå og på sentralt institusjonsnivå ser det ut til at dette stort sett blir positivt imøtekommet. På forskernivå er det noe mer kontroversielt. Dette kommer vi tilbake til i kapittel 5.

Det ser ut til at det foreløpig er noe varierende i hvilken grad disse oppgavene har utløst nye administrative rutiner og etablering av nytt administrativt apparat. Inntrykket er at man i en viss grad prøver seg fram og at ordningene i noen grad håndteres ad hoc. Ingen av institusjonene hadde en fullstendig og fast prosedyre for behandlingen av SUP på de ulike nivåer. Innen hvert enkelt nivå var det imidlertid etablert en noenlunde fast praksis.

Hovedinntrykket er at prosessene skjer i allerede etablerte organer. Mat.nat. UiB forsøkte seg med et eget utvalg for å behandle SUP, men denne ordningen ble avvirket. Hovedinntrykket er dessuten at det er personer i de vitenskapelige posisjoner på ulike nivåer som i første rekke er involvert i prosessen.

Ved mat.nat. fakultet ved UiB har den økte aktiviteten innen forskningsplanlegging ført til at man nå er i fred med å styrke fakultetsadministrasjonen med en forskningskoordinator. Ut over dette har vi ikke fått informasjon om nytt apparat for å håndtere oppgaver i relasjon til SUP.

4.6 Oppsummering

Prioriteringen av SUP skjer på flere nivåer ved institusjonene. Ved UiO og UiB er fakultetsnivået det mest avgjørende nivået i prioriteringsprosessen, selv om det også kan forekomme prioritering på instituttnivå. Det sentrale nivået er i liten grad i inngrep med prioriteringen. Ved NTNU og UiTø er det sentrale nivået i tillegg sentralt i prioriteringsprosessen.

Kvalitetskriterier ser ut til å være meget viktige i institusjonenes SUP-prioriteringer. Strategiske vurderinger spiller også inn, men på ulik måte og i ulik grad. Oppfattelsen av prioriteringsprosessen er noe forskjellig på forskernivå. Enkelte forskere er skeptiske til egen institusjons prioritering.

SUP-prioriteringene strategiske vurderinger skjer i varierende grad ut i fra strategiske planer. Ikke alle institusjoner/nivåer har et velutviklet plansystem. Det er dessuten noe prinsipiell skepsis til slik planlegging.

Behandlingen av SUP skjer for en stor del i allerede etablerte organer. Det er i liten grad etablert faste prosedyrer, egne utvalg eller nytt administrativt apparat. Prosessen er i noen grad ad hoc. På hvert enkelt nivå følger prosessen imidlertid et fast mønster.

5 Erfaringer og synspunkter, strategiske universitetsprogrammer

5.1 Innledning

I dette kapittelet vil vi gjengi synspunkter og erfaringer på NTs SUP. Vi gjengir først erfaringene og synspunktene fra forskernivået. Her har vi delt svarene inn i tre avsnitt; forskere som har SUP; forskere som har søkt, men som ikke nådd opp i prioriteringene ved institusjonen eller i Forskningsrådet; og forskere som ikke har søkt SUP.

Deretter gjengir vi synspunkter og erfaringer når det gjelder dette virkemiddelet på fakultetsnivå. Her har vi behandlet svarene fra UiB og UiO under ett, deretter det samme for NTNU og UiTø for seg.

Til sist gjengir vi erfaringer og synspunkter på sentralt institusjonsnivå. Her behandler vi UiO og UiB under ett, deretter NTNU og UiTø på samme måte.

For alle nivåene gjelder det at det er snakk om et meget lite utvalg. Uttalelsene slik de her blir gjengitt må derfor tas for det de er; individuelle, og i noen grad subjektive utsagn om ordningen. Uttalelsene egner seg derfor ikke til generalisering om i hvilken grad en gitt holdning eller erfaring er representativ. Hensikten er her å gi et bredest mulig bilde av hvordan SUP oppfattes ved universitetene.

5.2 Forskernivå

5.2.1 Forskerne som har SUP

Forskerne som har SUP er stort sett fornøyd med SUP-ordningen. Flere forskere trekker frem at ordningen gir spillerom for en ganske betydelig satsing knyttet til et gitt forskningsområde. De ordinære bevilgningene over universitetsbudsjettene gjør det meget vanskelig å foreta satsinger, særlig hvis de innebærer reiser, investering i utstyr og midler til stipendiatstillinger. Det blir sett som positivt at SUP innebærer midler til alle disse sidene av en forskningssatsing.

Det blir fremhevet som positivt av flere av forskerne at SUP fører til at man skaper nettverk og grupper som samarbeider. Denne effekten ble i følge en forsker tydelig allerede da man satte seg sammen for å utforme SUP-søknaden. En annen mener at dette samarbeidet har bidratt til å utløse et potensiale som man tidligere ikke klarte å utnytte. Forskeren har etter dette blitt overbevist om at man generelt burde samarbeide bredt innenfor institusjonene i langt større grad enn man generelt gjør i

dag. En annen forsker gir imidlertid uttrykk for at SUP-samarbeid mellom ulike forskergrupper ikke alltid er like reelt i praksis som på papiret. Forskeren hevder at man i forbindelse med utforming av søknaden bevisst la vekt på å gi inntrykk av et bredest mulig samarbeid fordi man regnet med at det ville gi positiv uttelling. I praksis kan man ha lite med hverandre å gjøre, hevder forskeren.

En av forskerne uttaler at han fryktet at SUP ville være en byråkratisk ordning under gjennomføringen. Han mener imidlertid at ordningen ikke er byråkratisk og langt bedre på dette punkt enn f.eks. EU-programmene.

Noen forskere tar opp enkelte sider ved ordningen som de mener kunne vært bedre. En forsker hevder at årsfordelingen i SUP-fordelingen er noe rigid og ikke alltid riktig i forhold til fremdriften i programmet. I vedkommendes sammenheng har fakultetet gått inn og gitt "likviditetslån" for å imøtekomme dette.

Forskningsrådet får positiv omtale når det gjelder retningslinjene og informasjonen om SUP. Ingen av forskerne som hadde fått SUP hadde noe å utsette på dette.

Når det gjelder prosessen for behandling av SUP, er meningene noe mer delte blant forskerne vi har snakket med. Flere forskere tar opp prosessen ved eget fakultet som et problem. Det blir av enkelte pekt på at den virker vilkårlig, og at den er preget av underliggende konflikter mellom ulike fag og institutter. En av forskerne hevder at dette fører til at fakultetet hele tiden må bestrebe seg på å fremstå som "rettferdig" i prioriteringen - slik at det ikke skapes inntrykk av at enkelte institutter og miljøer blir forfordelt i forhold til andre. Dette kan i praksis både gå på bekostning av kvalitetsmessige og strategiske vurderinger, hevder forskeren. Det blir også påpekt at dette er en ulempe for nye fag og fagområder. En av forskerne tar til orde for at SUP-prioriteringen i sin helhet burde foregå i Forskningsrådet, og hevdet at fakultetene og universitetene er for små arenaer for slike prioriteringer. Samme forsker mener prinsipielt at SUP burde prioriteres ut i fra nasjonale strategiske kriterier - ikke fakultetenes eller universitetenes. En annen forsker hevder at ikke alle fakulteter er like godt kvalifiserte til å foreta strategiske vurderinger.

En forsker mener at prosessen ved NTNU virker unødvendig omfattende og tung. Det er dessuten mange som sitter og skriver omfattende søknader til ingen nytte, hevder forskeren. I følge våre kilder har man ikke ved NTNU en ordning hvor man først får vurdert skisser og deretter utarbeider søknader, slik man har ved andre universiteter.

I hvilken grad forskerne føler at man blir oppfordret til å utarbeide søknader innenfor strategiske områder varierer. Enkelte føler at det blir sendt ut slike signaler fra fakultet, andre føler dette i mindre grad eller ikke i det hele tatt.

Det er noe ulike syn når det gjelder de eksterne kvalitetsvurderingene. En av forskerne er litt usikker på om refereeene egentlig er faglig kvalifisert til å foreta slike vurderinger. Samme forskere mener at det er meget viktig at søkeren får anledning til å se refereeuttalelsen, og at det er anledning til å protestere hvis refereeene åpenbart har misforstått eller ikke skjønt hva SUP-søknaden dreier seg om. En annen forsker er skeptisk til reviewordningen ved NTNU og hevder at ordningen med at søkeren selv skal plukke ut internasjonale reviewere i praksis innebærer at det plukkes ut kolleger som man på forhånd er sikker på vil uttale seg positivt. Samme forsker er også skeptisk til Forskningsrådets refereeordning og mener det prinsipielt er et problem at hver enkelt referee bare vurderer enkeltstående søknader. Det gir lite sammenligningsgrunnlag, hevder forskeren. Andre forskere har et mer positivt inntrykk av refereeordningen. En forsker uttaler at han mener det er meget viktig at man har en ordning med internasjonale refereeer og at Forskningsrådets refereeer ut fra hans inntrykk har høy kvalitet.

Flere av forskerne mener at det er riktig at man peker ut noen strategiske satsingsområder som man gjør en ekstra innsats innenfor. En forsker mener at universitetet i for stor grad er isolert fra samfunnet rundt og ikke tilstrekkelig opptatt av å løse de problemer som man er opptatt av i samfunnet for øvrig. En annen hevder at det egentlig bør være en viss styring av forskningen, og at det kun er i spesielle tilfeller når forskningen holder en meget høy kvalitet at man kan rettferdiggjøre å se bort fra samfunnsrelevans.

Flere forskere oppfatter imidlertid SUP som en relativt fri og grunnforskningsorientert ordning. Dette brukes også som en begrunnelse for at strategisk prioritering er relativt uproblematisk. Fra flere forskere blir det imidlertid også påpekt at det er meget viktig at det også finnes frie forskningsmidler ved siden av SUP og annen finansiering.

Ut i fra et strategisk perspektiv mener alle forskerne at SUP-tildelingene pr. år er tilstrekkelig store. Alle forskerne mener imidlertid at det burde bli innvilget flere SUP. Når det gjelder lengden på SUP, er det en del som mener de minst bør være 4-5 år. Det vises i denne sammenheng til at det tar litt tid å løse stipendiatene frem til doktorgrad. Man bør dessuten ha litt tid til å sette i gang og til å avvikle SUP, blir det hevdet.

De aller fleste forskerne mener at SUP har bidratt til å sette i gang strategiske tankeprosesser og at de også har medvirket til at strategisk forskningsplanlegging

skjer i større grad enn tidligere. En forsker påpeker imidlertid at den strategiske forskningsplanleggingen knyttet til SUP ikke nødvendigvis er “strategisk” i samme forstand som når man utarbeider strategiske planer, og at de to prosessene ikke nødvendigvis er veldig integrerte.

Forskerne mener at SUP har bidratt til en spissing av forskningsinnsatsen innenfor bestemte områder. Det er mer delte oppfatninger når det gjelder om SUP har bidratt til mer samarbeid med næringsliv og med eksterne forskningsinstitusjoner. Enkelte mener at samarbeidet har blitt bedre, andre mener det ikke har endret seg. Mange gir uttrykk for at samarbeidet med næringslivet uansett er relativt godt. Når det gjelder samarbeid med eksterne forskningsinstitusjoner, trekkes oftere internasjonale miljøer frem enn norske institutter og andre norske universiteter.

Flere av forskerne peker på at studenter og doktorstudenter trekkes til “SUP-områdene” og at de slik sett fører til visse forskyvinger internt ved instituttene.

Det er enighet blant de vi har snakket med om at SUP gir varige virkninger i forskningsmiljøene. Flere peker på at det i løpet av en SUP vil være skapt et grunnlag som kan utnyttes i samarbeid med næringsliv og industri. De peker også på at nettverkene som er skapt vil ha stor egenverdi. Enkelte er imidlertid usikre på hvordan man eventuelt kan opprettholde en finansiering av denne satsingen når NFRs finansiering opphører. Man har liten tiltro til universitetenes egne budsjetter i denne sammenheng.

5.2.2 Forskere som har søkt, men ikke fått SUP

Blant forskerne som har søkt, men ikke fått SUP er det noe delte syn på SUP-ordningen. Flere av forskerne vi har snakket med uttaler at SUP er bra. De trekker frem at det er positivt at det er mulig å sette av såpass store ressurser til en forskningsinnsats som i betydelig grad er forskerinitiert. En forsker mener at SUP særlig har en positiv rolle i forhold til en tidsbegrenset ekstrainsats innenfor et bestemt forskningsområde.

Det er imidlertid også flere av forskerne som peker på negative sider ved ordningen. Som vi også kommer tilbake til, er det en del som mener at SUP-ordningen burde være organisert noe annerledes.

Forskningsrådets retningslinjer får stort sett positiv omtale. Enkelte forskere mener imidlertid at informasjonen kunne ha vært enda bedre, og spør om fakultetet er flinke nok til å videreformidle all informasjon fra NT til forskerne. En forsker mente at retningslinjene kunne vært bedre. Samme forsker mente at skjemaene som skulle fylles ut var i overkant detaljfokuserte, og at søknadsprosessen virket noe byråkratisk.

To av forskerne mente at informasjonen til de som ikke nådde opp i prioriteringen var for dårlig. Den ene kritiserte informasjonen om fakultets prioritering, og hevdet at det ikke ble sendt noe informasjon til de som falt ut her. Den andre hadde hatt negative erfaringer med Forskningsrådets prioritering i forbindelse med en søknad som visstnok lå i grenseland mellom de ulike områdenes ansvarsområder i Forskningsrådet. Informasjonen fra Forskningsrådet var kun et standardbrev om at man ikke hadde nådd opp. Søkeren savnet en nærmere begrunnelse fra Forskningsrådet.

Flere av forskerne som ikke hadde nådd opp i prioriteringen hadde synspunkter på prosessen for behandling av SUP-forslag. Flere forskere mente at prosessen for prioritering av SUP-forslag så ut til å fungere bra. Det ble imidlertid også reist kritikk mot prosessen fra forskere. Særlig prosessen i Forskningsrådet fikk mye kritikk. Flere hevdet at Forskningsrådet manglet nødvendig kompetanse til å gi søknadene en god behandling. To forskere hevdet at deres søknader var falt ut i Forskningsrådet etter rene saksbehandlingsfeil. Tre forskere hevdet at prosessen i sin helhet burde vært overlatt til universitetene, og at man burde gi institusjonene den tillit at de selv foretok både de kvalitetsmessige og de strategiske vurderingene.

Tre forskere mente at det var et problem at det var uklare skiller mellom de ulike områdenes ansvarsområder i Forskningsrådet. En viste til at han hadde fått beskjed om at søknaden hørte hjemme i MH, på tross av at NT har et program innenfor samme fagområde. En annen mente at forskerne ved instituttet feilaktig var blitt bedt om å søke innenfor Bioproduksjon og Foredling (BF). To forskere hevdet at naturviterne innenfor de medisinske fakulteter "falt mellom flere stoler". To forskere hevdet at Forskningsrådet i forhold til visse fagområder så ut til å legge for stor vekt på nasjonal arbeidsdeling mellom universitetene. Den ene av forskerne ga uttrykk for at Forskningsrådet i så fall burde si i fra om dette på forhånd, slik at man ikke behøvde å bruke unødig tid på å skrive søknader til ingen nytte.

Enkelte forskere pekte også på at prosessene internt ved institusjonene var problematiske. En forsker hevdet at han var offer for intern fagkonflikt ved instituttet og at det ble brukt mot hans søknad at han burde ha gode muligheter til å skaffe annen ekstern finansiering. En forsker mente at vedkommendes eget fag hadde lav status ved fakultetet, og at dette førte til at søknadene kunne få en mer negativ vurdering enn fortjent. En annen forsker mente at det er vanskelig for nye fag å nå opp i vurderingene ved fakultetet. Store fag med lange tradisjoner dominerer.

Flere av forskerne føler at det gis strategiske signaler om at SUP-søknader innenfor fakultetets eller institusjons satsingsområder vil bli preferert ved prioriteringen ved

institusjonen. Graden av dette varierte mellom forskerne vi har snakket med. Enkelte forskere føler ikke at det gis slike signaler.

Forskerne som ikke hadde fått SUP hadde delte oppfatninger når det gjaldt refereeordningen. En forsker mente det var problematisk at Forskningsrådet benyttet norske referere fordi disse ville kunne være overdrevent negative for å hindre at forskning man selv bedrev fikk konkurranse ved et av de øvrige norske universitetene. Det ble også stilt spørsmål ved refereeenes faglige kompetanse. En forsker mente å ha erfart at refereeene som hadde blitt plukket ut ikke var faglig kompetente til å vurdere denne søknaden. En forsker hadde derimot et meget positivt inntrykk av refereeordningen. Vedkommende understreker imidlertid at det er meget viktig at søkerne får se uttalelsene slik at man kan forbedre søknadene sine til neste gang. En annen forsker understreket det samme, og mente det burde være større åpenhet om refereeprosessen generelt. I tillegg til å få se hele refereevurderingen, bør søkerne også kunne få vite navnene på refereeene, hevdet forskeren. Han mente at dagens anonymisering kunne bidra til å gjøre det lettere for refereeen å lage uttalelser med slagside i den ene eller den andre retning. Større åpenhet kan bidra til å redusere faren for dette, hevdet han.

Det er også delte oppfatninger når det gjelder den prinsipielle holdningen til strategisk prioritering. En forsker var generelt skeptisk til strategiske kriterier og mente at de rent faglige og kvalitetsmessige vurderingene er kommet i bakgrunnen. Flere forskere mente imidlertid at strategiske vurderinger er greit så lenge ikke fagpolitiske vurderinger blir enerådende, og så lenge det også finnes andre ordninger og virkemidler ved siden av strategiske virkemidler. Det er riktig å ha en strategi for det man driver med, hevdet en forsker.

Flere av forskerne mente at SUP har reell strategisk betydning. En forsker mente at effekten kunne ha vært større hvis det hadde vært lettere å videreføre innsatsen etter at SUP er avsluttet. Samme forsker hevdet også at ordningen har ført til økt strategisk forskningsplanlegging ved institusjonen. Også en annen forsker mente at SUP har ført til økt forskningsplanlegging. En tredje forsker mente at SUP var en av flere ordninger som hadde bidratt til mer forskningsplanlegging. En fjerde forsker hevdet at SUP ikke har ført til økt forskningsplanlegging, men at ordningen likefullt har vært med på å utløse strategidiskusjoner. Vedkommende mente imidlertid at det burde være mer penger til SUP.

I gruppen av forskere som ikke hadde fått SUP var det ikke alle som hadde et klart inntrykk av hvilken effekt de tildelte SUP hadde hatt på forskningsmiljøene. Flere av forskerne mente imidlertid at SUP hadde ført til en spissing av forskningsinnsatsen innenfor bestemte områder. Enkelte mente også at samarbeidet med næringslivet og med eksterne forskningsinstitusjoner hadde blitt

bedre. En forsker mente at det kunne se ut som SUP-områdene ble tyngdepunkter i miljøene som trakk til seg studenter og doktorstudenter.

Også i denne gruppen mente flere av forskerne at det var et problem knyttet til finansieringen av innsatsen etter at SUP var avsluttet. Det var liten tiltro til at universitetene kunne være i stand til å videreføre innsatsen. En forsker advarte også mot at enkelte forskere så ut til å ha forventninger om dette, og at dette, bl.a. av hensyn til de øvrige fagområdene, ikke kunne la seg gjøre i praksis. En annen forsker tok til orde for at Forskningsrådet burde kunne følge opp med en “mini-SUP” etter at den ordinære var avsluttet. En tredje forsker mente at det burde være et krav overfor de som får SUP om at de selv er i stand til å skaffe seg et grunnlag for å skaffe seg finansiering senere. Samme forsker mente at SUP legger grunnlag for varige virkninger i forskningsmiljøet.

5.2.3 Forskere som ikke har søkt om SUP

Det er ikke mange forskere i denne kategorien blant de vi har intervjuet. De erfaringer og synspunkter vi har brakt fram kan likevel kaste et visst lys over hvorfor enkelte forskere ikke velger å søke midler innenfor SUP-ordningen. Deres erfaringsgrunnlag for å bedømme SUP ordningen og hvordan den virker, synes imidlertid å være noe begrenset.

Blant disse forskerne er det delte oppfatninger om SUP-ordningen. En forsker mente at SUP-ordningen er meget positiv. To andre forskere vi snakket med var skeptiske og hadde prinsipielle betenkeligheter med SUP. Den ene av disse mente at kvaliteten innenfor SUP-forskningen ofte vil være dårligere enn innen fri forskning. Han mente at SUP innebar at man bandt seg til en plan og et apparat for å gjennomføre en forskning som skal bidra til å nå et på forhånd definert mål. God forskning må ha frihet til å følge nye spor og oppdagelser etter hvert som de oppstår, hevdet han. Han viste til en undersøkelse om geologisk forskning som visstnok skal vise at geologiforskningen som bedrives innen de utpekte satsingsområdene har dårligere kvalitet enn den som bedrives utenfor. Enkelte forskere liker den “tryggheten” som en SUP gir, hevder han, men det går på bekostning av “leken” og nysgjerrigheten som drivkraft i forskningen.

Den andre forskeren gav uttrykk for mye av de samme synspunktene. Han hadde sterke betenkeligheter med SUP-ordningen og mente at SUP-ordningen innebærer at man setter av store forskningsmidler til å forfølge et relativt sett mindre antall gode forskningsideer. Det er bedre å spre midlene på mange som kan drive forskning fra ulike utgangspunkt.

På spørsmål om hvorfor man ikke hadde søkt SUP hadde forskerne ulike forklaringer. Den ene forskeren sa at han trodde at prosjektet han hadde søkt om

frie forskningsmidler til nok kanskje kunne ha vært en SUP - den hadde et klart strategisk siktemål - men at han ikke på det tidspunktet trodde at SUP-ordningen ville kunne benyttes i det aktuelle tilfellet. I etterkant var han blitt oppmerksom på at han kanskje hadde misforstått retningslinjene.

En annen forsker begrunner svaret med at han kom til den konklusjon at SUP ikke passet til hans forskning. Hans forskning ligger utenfor de satsingsområdene som fakultetet har definert. Isteden hadde han fått midler gjennom et samarbeid med industri, og gjennom frie prosjekter.

En tredje forsker uttalte at han ikke følte at denne måten å arbeide på passet ham. Han mente det ikke er så lett for forskere som har vendt seg til andre arbeidsformer å omstille seg på en måte som gjør det naturlig å delta i SUP. Han tror imidlertid at neste generasjon forskere vil være mer åpne for denne måten å arbeide på. Selv har han finansiert sin forskning gjennom samarbeid med industri og gjennom frie prosjekter.

Flere av forskerne påpeker at det sendes ut "strategiske signaler" fra fakultet og institusjon. Dette er som vi har sett, også blant årsakene som oppgis for hvorfor man ikke har valgt å søke. En forsker uttaler seg meget negativt om at fakultetet skal påta seg oppgaver med å prioritere og styre forskningen. Han ser tendensene til etableringen av et administrativt byråkrati på fakultetsnivå, og stiller spørsmål ved om denne ressursbruken er til forskningens fordel.

Samme forsker mener at fakultetet ikke begrenser seg til å prioritere forskning innenfor satsingsområdene, men at man også aktivt motarbeider forskning som ligger utenfor slike områder. Fakultetet har imidlertid ikke fått instruksjonsrett enda, hevder han, og så lenge det finnes andre kanaler for finansiering som aksepterer kvalitet som kriterium godt nok, kan man enda drive med den forskning man selv mener er viktigst og mest interessant.

Samme forsker mener prinsipielt at universitetet burde være det sted hvor den frie forskningen stod sentralt. Alt for mye av forskningen ved universitetet er styrt forskning. Slik forskning burde vært overlatt til andre forskningsinstitusjoner.

En forsker mener det er forståelig at SUP er populært blant forskerne. SUP gir status i miljøene og er i betydelig grad en døråpner også for annen finansiering.

En forsker, som også er instituttbestyrer, mener at SUP har skapt strategidiskusjoner i miljøene. Han mener dessuten at SUPene har ført til en spissing av forskningsinnsatsen innenfor bestemte satsingsområder og at disse områdene trekker til seg studenter og doktorstudenter. Han uttaler at det var en del

“støy” rundt ordningen da den ble etablert - særlig ut i fra prinsipielle betenkeligheter omkring fakultetets prioritering - men at erfaringen nå stort sett synes å være at dette ikke er så veldig problematisk.

5.3 Fakultetsnivået

5.3.1 UiO og UiB

Ved universitetene i Oslo og Bergen er det som vi har sett i første rekke de matematisk-naturvitenskapelige fakultetene som er aktuelle i SUP-sammenheng. I mindre grad kan også henholdsvis Bioteknologisenteret og det medisinske fakultet være inne bildet. Vi har her funnet det mest naturlig å legge vekt på mat.nat. fakultetene og deres erfaringer og synspunkter. Som grunnlag for dette avsnittet ligger intervjuer med dekaner, fakultetsdirektører og forskningsadministrativt personale på fakultetsnivå ved de to mat.nat. fakultetene.

Fakultetene er begge meget godt fornøyd med SUP-ordningen. En av de vi snakket med sier at SUP har gjort det mulig å foreta “kvantesprang” - foreta satsinger som det hadde vært vanskelig å få til med ordinære midler. En annen påpeker at kontakten med Forskningsrådet er blitt langt bedre med SUP-ordningen. Dette er noe man savnet tidligere.

Begge fakultetene har strategiske planer. Deres status i forhold til SUP-prosessen varierer imidlertid. Ved UiO legger fakultetet ingen vekt på denne planen i forbindelse med SUP. Forskerne blir heller ikke oppfordret av fakultetet til å fremme SUP-forslag innenfor bestemte faglige satsingsområder, hevdet en av de vi snakket med her.

Ved UiB ser utgangspunktet ut til å være et annet. Den strategiske planen er særlig aktuell nettopp i forhold til SUP. SUP-prioriteringen styres i betydelig grad av fakultetets strategiske plan, hevdet en. En annen ved UiB sa at man forsøkte å gi “strategiske signaler” til forskerne, og at man hadde inntrykk av at forskerne tok hensyn til de strategiske signalene i sin planlegging av SUP-forslag.

Fakultetene er stort sett fornøyd med SUP-prosessen. Ved UiO ble det imidlertid uttrykt ønske om at NTs SUP-ordning burde koordineres med SUP-prosessen i området Bioproduksjon og Foredling (BF). Enkelte søknader kan være aktuelle innenfor begge områder, ble det hevdet. Ved UiB fikk vi ingen andre tilbakemeldinger enn at man var godt fornøyd med prosessen som helhet.

Refereeordningen ble også om talkt i våre intervjuer på fakultetsnivå. Ved UiB hadde man registrert at en del forskere var skeptiske eller misfornøyd når det gjaldt

Forskningsrådets refereevurderinger. En av de vi snakket med på dette nivået mente imidlertid at noe av dette sannsynligvis skyldtes reell faglig uenighet. Samme person mente at refereeordning ga trygghet i forhold til kvalitetssikringen av programmene. En annen av de spurte mente imidlertid at det kunne se ut til at Forskningsrådet hadde problemer med å skaffe referer. Vedkommende viste til at det hendte det bare var en referee. Samme person viste også til et eksempel der en søknad først ble sendt inn et år. Søknaden nådde ikke opp, og den ble forbedret på de områdene den hadde fått kritikk i refereevurderingen, for deretter å bli sendt inn igjen det påfølgende året. Nå fikk imidlertid søknaden en dårligere vurdering enn året i forveien. Dette viser at ordningen ikke er helt uproblematisk, hevdet personen.

Fakultetene er godt fornøyd med størrelsen på SUP-bevilgningene. De fleste av de vi snakket med mente også at lengden på SUP var riktig slik den var i dag. Det ble advart mot å gjøre SUPer for lange. Det er viktig å understreke at SUP er en start som må fortsettes med andre midler, hevdet en. Andre vi snakket med mente at nettopp fortsettelsen av SUP var et betydelig problem, ikke minst på grunn av de trange budsjettene ved universitetene.

SUP-ordningen fører i liten grad til omfordeling av fakultetenes egne ressurser. Dette skjedde i noen grad tidligere, men med dagens budsjetter er dette ikke mulig.

Flere av de vi snakket med mente at SUP utløser strategidiskusjoner. Det er imidlertid noe forskjellig i hvilken grad man mener at det også er snakk om strategisk forskningsplanlegging. De vi snakket med i Oslo var skeptiske til å beskrive dette på denne måten. Man så likevel at SUP hadde stor strategisk betydning ved at noen områder og de beste forskergruppene får særlige utviklingsmuligheter. Ved UiB mente man "strategisk forskningsplanlegging" var beskrivende for det som skjedde ved fakultetet. SUP har vært et viktig bidrag til økt strategisk planlegging ved institusjonen, hevdet en. Den har også betydd at man har måttet bygge opp et apparat for å drive mer strategisk planlegging.

Fakultetene er stort sett fornøyd med antallet SUP-forslag fra forskerne. Man har i liten grad inntrykk av at noen institutter utmerker seg med ikke å være interesserte. Noe variasjon ser det ut til å være, men generelt er inntrykket på fakultetsnivået at SUP-ordningen oppfattes som attraktiv av forskerne. Det enten er, eller har vært, SUP-forslag fra alle instituttene, hevdet en, men noen institutter er noe hyppigere på listen enn andre.

Det er imidlertid forskjeller mellom enkeltforskere. Ikke alle "tenker stort nok". Det er også litt forskjell når det gjelder i hvilken grad man er dyktige til å gjøre det nødvendige "fotarbeidet".

I følge de vi snakket med på fakultetsnivå har man der inntrykk av at SUP-ordningen har ført til mer samarbeid med både næringsliv og eksterne forskningsinstitusjoner. Det siste er bl.a. takket være ordningen med parallelle SUP og SIP. I tillegg har ordningen også ført til økt samarbeid over instituttgrensene. I følge de vi snakket med ved UiO er slikt samarbeid snarere regelen enn unntaket. En mente at SUP-ordningen kanskje burde legge bedre til rette for samarbeid mellom universitetene, men en annen viste til at også slikt samarbeid forekommer i dag.

Det er noe ulike syn på de prinsipielle aspektene av SUP. En følte at det var en konflikt mellom det man oppfattet som forventninger i Forskningsrådet om å prioritere SUP-forslag innenfor de områder som Forskningsrådet har utpekt, og hensynet til forskningens kvalitet. Disse forventningene strider mot universitetskulturen, hevdet en.

Ved UiB er vi godt fornøyd med den strategiske måten å prioritere på, hevder én. Den passer godt til vår måte å arbeide på. En annen understreker at den faglige kvaliteten alltid må ligge i bunnen og at det ikke kan være snakk om å la strategiske vurderinger overskygge kvalitetsmessige vurderinger.

Ingen hadde inntrykk av at det skjedde noen overprøving av fakultetenes prioriteringer i Forskningsrådet. Det skjer en viss innpassing, bl.a. pga. sektorføringene på de ulike departementsmidlene. Dette er vi innforstått med, uttalte en.

Når de vi snakket med blir bedt om å oppsummere, uttaler alle at de stort sett mener at SUP-ordningen er bra. Flere savner imidlertid muligheten til å følge opp SUP-innsatsen med egne midler.

5.3.2 NTNU og UiTø

Ved NTNU og UiTø er det som nevnt flere aktuelle fakulteter i SUP-sammenheng. Vi har snakket med noen dekaner og prodekaner ved noen få av disse. Vi gjengir ikke deres erfaringer og synspunkter i samme bredde som i avsnittet ovenfor.

To av de vi snakket med på dette nivået hadde et meget positivt syn på SUP. De var imidlertid begge opptatt av at det må være en balanse mellom slike virkemidler og frie forskningsmidler. En tredje hadde prinsipielle betenkeligheter med ordningen. Han mente at SUP-midlene må sees i sammenheng med de totale ressursene til universitetsforskningen, og at midlene heller burde vært grunnbevilgninger til universitetene. Det er her behovene er størst. Samme person mener at det at man stadig vekk må søke om forskningsmidler betyr at det går vekk

mye tid på å fylle ut skjemaer og å lage søknader som ellers kunne ha blitt brukt til forskning.

En annen mente at man heller burde ha mindre og flere SUP. Han så samtidig for seg at Forskningsrådet kunne fordele ressursene ut i fra nasjonale strategiske kriterier.

Det er ulike syn på den strategiske effekten av SUP. En vi snakket med ga uttrykk for at SUP-ordningen ikke hadde ført til økt strategisk forskningsplanlegging, og at ordningen heller ikke hadde ført til økt spissing av innsatsen. Dette var fordi midlene gikk til allerede etablerte kjernegrupper, hevdet han. Han mente imidlertid at SUP hadde ført til større samarbeid med utenlandske forskningsinstitusjoner.

En annen mente at SUP nok hadde vært medvirkende til økt forskningsplanlegging, men ikke alene om å bidra til dette. Samme person mente også at SUP hadde ført til økt spissing av forskningsinnsatsen innenfor bestemte områder. En annen sluttet seg til dette, og mente også at samarbeidet med næringslivet innen de områder som har SUP er bra, men dette ville trolig ha vært bra uansett, hevdet han.

To av de vi snakket med forteller at de har strategiske planer ved sitt fakultetet. Den ene uttaler at man er oppmerksom på å gi "strategiske signaler" til forskerne i forbindelse med SUP-behandlingen. Slike signaler gis gjerne uformelt, gjennom samtaler med instituttbestyrere, osv.

En av de vi snakket med, en dekan ved NTNU, fortalte at fakultetets strategiske plan egentlig spilte liten rolle i fakultetets prioritering. - I realiteten er det ikke noe problem overfor FUTN at man ikke prioriterer så sterkt på fakultetet, hevdet han. - Det er FUTN som har det avgjørende ordet uansett. Han ville likevel ikke si at man følte behandlingen i FUTN som noen overprøving på noen måte. Han mente det var snakk om en innarbeidet forståelse mellom fakultetet og FUTN som innebar en praktisk arbeidsdeling i SUP-prioriteringen.

En annen sa at det man la vekt på i fakultetets vurdering var i første rekke at søknaden kom fra et miljø som tidligere har vist resultater, og at man har tillit til at det er i stand til å gjennomføre et prosjekt av den størrelse som en SUP er. Dernest legges det vekt på at søknaden er innenfor et område som er blitt innarbeidet som et satsingsområde ved instituttet.

De vi snakket med mente at SUP hadde omtrent passe lengde slik de i dag er, men flere mente at man når man først hadde en slik ordning så burde det kanskje være noe flere SUP til fordeling. Problemene med å videreføre SUP etter at perioden er slutt, ble også påpekt.

5.4 Sentralt institusjonsnivå

Til grunn for dette avsnittet ligger intervjuer med prorektorene ved UiO, UiB og UiTø, forskningsdirektørene ved UiTø og NTNU samt lederen av det sentrale forskningsutvalget for teknologi og naturvitenskap (FUTN) ved NTNU.

Ved universitetene i Bergen og Oslo er det sentrale nivået i liten grad i kontakt med prosessen. De har her ikke noen offisielle synspunkter på ordningen. I Trondheim og Tromsø har universitetet sentralt et betydelig ansvar for institusjonenes prioritering.

I Trondheim mener begge de vi snakket med at SUP er en meget bra ordning. Også de vi snakket med i Tromsø ga uttrykk for at de generelt var fornøyd med ordningen. SUP innebærer at forskergrupper kan foreta mer langsiktig planlegging av sin forskning enn de ellers kan, hevdet en. En annen mente at SUP er et fornuftig virkemiddel som er en hjelp til bevisstgjøring om strategisk tenkning omkring forskning.

Begge de vi snakket med i Trondheim mente imidlertid at det var alt for få SUP til fordeling. Bli det mindre bevilgninger til SUP er det nesten ikke bryet verdt, sa en. En annen mente man så tendenser til at forskerne ikke lenger mente det var noen hensikt i å utarbeide søknader. I den store sammenhengen representerer bevilgningene til SUP "småpenger". Også i Tromsø skulle de gjerne ønske at det var flere SUP. Der har man inntrykk av at det nærmest uansett er vanskelig for UiTø å få mer enn én ny SUP pr. år. Dette kan bidra til å svekke interessen for ordningen, ble det hevdet.

For øvrig var man godt fornøyd både med retningslinjer og prosedyrer ved UiTø. Endringen i behandlingsprosessen som innebar at man nå fikk anledning til å legge refereeuttalelsene til grunn for prioriteringen på universitetet ble trukket frem som meget positiv og viktig. NT fikk skryt for godt informasjonsarbeid ved begge institusjonene. NT arbeider strukturert, ryddig og er åpne, uttalte en. Ved NTNU var man også stort sett fornøyd. Det ble imidlertid satt spørsmål ved hensiktsmessigheten av den doble refereeordningen.

Ved UiTø hadde man også registrert at det hadde vært noe problemer med Forskningsrådets referer. Man bør være oppmerksom på at interne konflikter mellom ulike skoleretninger i faget kan ha innflytelse på vurderingene og hvordan de blir oppfattet, hevdet en.

Det inntrykket man har om de prinsipielle syn på SUP-ordningen ved institusjonen er for begge universitetenes del i første rekke at dette er en bra og positiv ordning.

Ved begge universitetene viser man imidlertid til at enkelte forskere er skeptiske til strategisk prioritering. En av de vi snakket med på sentralt nivå mente på sin side at SUP-ordningen lå i grenseland mellom frie midler og program, og at ordningen innebar svak styring av forskningen.

Når det gjaldt de strategiske effektene av SUP, mente alle at ordningen hadde bidratt til økt strategisk tenkning og planlegging. Ved UiTø la man særlig vekt på at instituttene og fakultetene hadde blitt mer oppmerksom på å tenke strategisk. På sentralt nivå har SUP-ordningen hatt mindre strategisk effekt. Den ene vi snakket med ved NTNU mente at SUP-ordningen var litt for liten til å utløse strategidiskusjoner av stor betydning.

Alle vi snakket med mente at SUP-ordningen hadde ført til en spissing av forskningsinnsatsen innefor bestemte satsingsområder. Ved NTNU mente man ikke at SUP hadde ført til bedre kontakt med næringslivet. Denne kontakten var imidlertid rimelig bra fra før. I Tromsø mente man at kontakten muligens hadde blitt noe bedre. En av de vi snakket med her mente imidlertid at det for mange fag var vanskelig å finne noen aktuelle samarbeidspartnere i industri og næringsliv.

Ingen mente at det hadde blitt merkbart mer samarbeid med institusjoner i den norske instituttsektoren. Det var allerede etablert et slikt samarbeid innen en del fag, og dette blir videreført i forbindelse med SUP, men det er i liten grad etablert nytt samarbeid. Derimot pekte man ved begge universitetene på at kontakten med en del utenlandske miljøer har blitt bedre.

De fleste mente at det var nødvendig at SUP var ganske lange. Alle vi snakket med mente de burde ha en lengde på mellom 4 og 6 år. Både praktiske og strategiske argumenter ble anført som begrunnelser i denne sammenheng.

Ved begge universitetene ble det vist til enkeltteksempler hvor søknader hadde fått en noe annen behandling enn man hadde forventet i Forskningsrådet. I det ene tilfellet dreide det seg om en søknad hvor sektordepartementenes føringer på SUP-midlene hadde påvirket den endelige prioriteringen. Man hadde likevel inntrykk av at Forskningsrådet generelt ikke overprøvde institusjonenes prioriteringer.

5.5 Oppsummering

Totalinntrykket som våre intervjuer etterlater er at det er mange ulike syn på SUP-ordningen, og at man har relativt ulike erfaringer når det gjelder hvordan ordningen fungerer.

Selv om en del forskere har prinsipielle betenkeligheter med ordningen, er hovedinntrykket at man mener at en SUP-ordning i og for seg er bra. En del av kritikken som reises dreier seg mer om prosessen enn om SUP-ordningen rent prinsipielt.

Også når det gjelder prosessen er det mange ulike syn. De som har fått SUP er ikke overraskende de mest fornøyde. I alle tre kategoriene av forskere, finner man imidlertid en del negative synspunkter på enkelte sider ved prosessen. Det mest vanlige ser ut til å være at man er skeptisk til den interne prioriteringen ved fakultetet. I noen grad er det også negative erfaringer knyttet til prosessen i Forskningsrådet.

Det varierte en del om forskerne følte at det var noen strategiske satsingsområder som ble prioritert i SUP-sammenheng. En del oppfattet slike signaler, men ikke alle la noen stor vekt på dem. Andre forskere var i mindre grad oppmerksom på slike satsingsområder.

Refereeordningen har kommet opp i mange av våre intervjuer. Mange av de vi har snakket med mener at denne ordningen ikke fungerer helt optimalt. Kritikken mot Forskningsrådets refereer er i hovedsak at man stiller spørsmål ved kvalitetssikringen i forbindelse med utvelgelse av refereer. Når det gjelder ordningen ved NTNU, er det kommet opp kritikk av at man i en viss forstand har en dublering. I tillegg er det også kommet opp spørsmål knyttet til reviewernes uavhengighet i forhold til søkeren. Likevel ser det ut til at man generelt mener det er riktig og viktig å ha en uavhengig kvalitetsvurdering av søknadene.

På fakultetsnivået ser det ut til at man er godt fornøyd med SUP-ordningen. Det blir vurdert som positivt at man er satt til å vurdere ut i fra strategiske kriterier, selv om hva men legger i dette varierer noe. Det er også noe varierende i hvilken grad fakultetene er bevisste det å gi "strategiske signaler", men relativt mange av de fakultetene vi har vært i kontakt med hadde strategiske planer og satsingsområder for forskningen. SUP-ordningen ble også sett i denne sammenheng ved flere av fakultetene.

Ved de fleste fakultetene så man også strategiske effekter; økt forskningplanlegging, økt spissing av forskningsinnsatsen, mer samarbeid med næringsliv og med eksterne forskningsinstitusjoner. Flere av de intervjuede hadde imidlertid vanskelig med å kople dette utelukkende til SUP. Det ble pekt på at det var ulike faktorer som bidro i denne retningen.

Informasjon og retningslinjer fra NT fikk generelt positiv omtale.

På sentralt institusjonsnivå var man også fornøyd med SUP-ordningen. Synspunktene på sentralt nivå ved UiTø og NTNU hadde mange paralleller med synspunktene på fakultetsnivået ved UiB og UiO. Det ble imidlertid pekt på at man mente det burde være flere SUP til fordeling.

6 Forskningsrådets ordning for støtte til avansert vitenskapelig utstyr

6.1 Innledning

I dette kapittelet skal vi se nærmere på det andre av de to infrastrukturvirkemidlene på NT-området budsjett som er temaet for denne rapporten; ordningen for støtte til avansert vitenskapelig utstyr. Vi beskriver først prosessen ved universitetene for behandling og prioritering av slike forslag, og de ulike aktører som er inne i bildet. Deretter gir vi et bilde av hva det legges vekt på i prioriteringsprosessene på de ulike nivåer. I det påfølgende avsnittet beskriver vi dernest erfaringer og synspunkter hos ulike aktører ved universitetene slik disse er kommet til uttrykk gjennom våre intervjuer.

6.2 Prosess og aktører

Proessen i forbindelse med utvelgelse og prioritering av søknader om avansert vitenskapelig utstyr (AVU) har mange likhetstrekk med prosessen for prioritering og utvelgelse av SUP. Også her er det i betydelig grad snakk om en nedenfra-opp prosess.

En forskjell i forhold til SUP-ordningen er imidlertid at det ved alle universitetene er flere fakulteter inne i bildet. Dette innebærer at man også ved alle institusjonene har en prosess med prioritering og utvelgelse på tre nivåer; instituttnivå, fakultetsnivå og sentralt institusjonsnivå. Når det gjelder selve prosessen er det derfor også mindre forskjeller mellom institusjonene enn hva tilfellet er med SUP.

Proessen i våre intervjuer på forsker-, fakultets-, og institusjonsnivå beskrives typisk slik: Prosessen starter med at 2- 3 forskere går sammen om å ta et initiativ for å søke om et avansert vitenskapelig utstyr med en anskaffelseskostnad over 0,7 mill. kr. Ikke sjelden tas det allerede på dette tidspunktet kontakt med forskere ved andre institutter, enten ved eget fakultet eller et av de andre fakultetene ved universitetet. Hvis det foreligger mange AVU-forslag ved instituttet, foretas det en prioritering av disse på instituttnivå. Deretter sendes søknaden til fakultetsnivået hvor alle forslagene ved fakultetet prioriteres. Dette skjer gjerne i fakultetsstyret eller i fakultetsstyrets arbeidsutvalg. Til sist skjer det en fletting av de ulike fakultetenes forslag på sentralt institusjonsnivå. Ved UiO og UiB skjer dette i det sentrale forskningsutvalget. Ved NTNU skjer det i FUTN, mens ved UiTø skjer det

i et eget sentralt utvalg for tyngre vitenskapelig utstyr. Her sitter dekanene ved de aktuelle fakultetene samt prorektor, forskningsdirektør og økonomidirektør.

Ordningen innebærer ikke ekstern referee eller review vurdering. Behandlingen på hvert enkelt nivå skjer derfor ut i fra søknaden selv og en vurdering av det miljøet det kommer fra, noe vi kommer tilbake til senere.

AVU-ordningen er ikke den eneste kilden for midler til vitenskapelig utstyr. På de ulike nivåer vil enten alternativ helfinansiering eller delfinansiering kunne være inne i bildet. Det siste er særlig aktuelt pga. Forskningsrådets krav om at institusjonene selv skal finansiere 20% som egenandel.¹⁰

Ulike alternativer kan være aktuelle i en slik sammenheng. For det først er det snakk om fakultetenes egne bevilgninger til utstyr. Denne potten ser ofte ut til å bli benyttet til å dekke enten hele eller deler av egenandelen. Denne potten benyttes imidlertid også til investeringer i mindre kostbart utstyr. Potten er ikke veldig stor. Derfor vil det sjelden være aktuelt å fullfinansiere avansert vitenskapelig utstyr med midler herfra.

For enkelte faggrupper kan næringsliv og industri kunne bidra til noe finansiering av vitenskapelig utstyr. Dette varierer imidlertid en del mellom hvilke fag det er tale om. Generelt kan det se ut til at industri og næringsliv i større grad kan være interessert i å være med å dekke driftskostnader for utstyret enn investeringskostander, men også dette varierer mellom fagene, og industrien er i liten grad interessert i å binde seg på forhånd. Mange fag har trolig ikke muligheter til å få slik finansiering.

I tillegg til dette kan de enkelte universitetene ha egne pottes til utstyr. Ved NTNU har de en ordning som går tilbake til NTHs dager for midler til tunglabber. Dette er utstyr til laboratorier innen særlig prioriterte områder. Ved UiB er det, etter det vi har fått opplyst, i noen grad spesielle midler til utstyr innen informatikk (paralab, tungregning)

6.3 Utvelgelse og prioritering

Også når det gjelder hva det legges vekt på i prioriteringen, ser det ut til å være mange likhetstrekk mellom SUP- og AVU-ordningene. Som med SUP-ordningen

¹⁰Kravet om egenandel er blitt fraveket ved enkelte tilfeller. Dette gjaldt bl.a. i forbindelse med større ekstrabevilgninger til avansert vitenskapelig utstyr i 1997.

kan det imidlertid ut i fra våre intervjuer se ut som det er noe forskjeller mellom de ulike universitetene når det gjelder i hvilken grad strategiske vurderinger er inne bildet. Den generelle ressursituasjonen ved universitetene, og status når det gjelder utstyrssituasjonen generelt, ser for øvrig ut til å påvirke prioriteringsprosessene i betydelig grad.

Vi har ikke noe stort grunnlag for å si noe om prioriteringene av AVU-søknader på instituttnivå. En av forskerne vi snakket med fortalte at de vitenskapelige ansatte ved instituttet hvert år gikk sammen for å foreslå én utstyrsenhet. I praksis betydde dette at enkeltforskere stilte seg bak søknaden om utstyr selv om de ikke selv hadde nytte av det. Dette skjedde likevel i en forståelse av at det etter hvert ville bli deres tur til å få støtte til et utstyr som de ønsket å søke om. I følge forskeren hadde dette vært en meget effektiv fremgangsmåte. Generelt er inntrykket at man forsøker å koordinere seg på instituttnivå, og å samle seg bak en eller to søknader.

Flere av forskerne fortalte at de hadde oppfattet at det å gå sammen på tvers av instituttgrenser var fordelaktig. Man la også vekt på å dokumentere at utstyret ville bli aktivt brukt, og at det var av stor verdi for forskningen på området. En av forskerne uttalte at han helt klart mente at det var kvaliteten på søknaden som til syvende og sist var avgjørende. Det var noe varierende i hvilken grad man i tillegg oppfattet at strategiske satsingsområder og planer ville bli vektlagt i prioriteringen på høyere nivåer. Flere av forskerne ved UiB ga imidlertid uttrykk for at man oppfattet at dette var noe det ble lagt vekt på.

Inntrykket var ellers at det på de ulike nivåer ble lagt vekt på at det skjedde en "rettferdig fordeling" av AVU-midlene mellom ulike miljøer og institutter. En forsker mente at "ansiennitet" - at man hadde søkt flere år etter hverandre - spilte inn. En annen forsker la vekt på at også interne fagkonflikter kunne spille inn i betydelig grad. Han stilte spørsmålsteget ved objektiviteten i vurderingene, særlig på fakultetsnivået.

De vi intervjuet på fakultetsnivå sammenlignet ofte ordningen med SUP-ordningen. Ved UiO la de vi snakket med vekt på at det var en betydelig forskjell mellom de to ordningene. Når det gjelder vitenskapelig utstyr var det å dekke et umiddelbart utstyrsbehov noe som i betydelig grad preget vurderingene. I tillegg var man opptatt av at hensynet til undervisningen i tillegg måtte være med i vurderingene. I undersøkelsen var vi kun i kontakt med mat.nat. av fakultetene ved UiO.

En av de vi snakket med på fakultetsnivået ved UiTø uttalte at man i prosessen på dette nivået la vekt på utstyrsbehovet innen instituttet, søkergruppens tyngde og betydningen av utstyret for instituttet. Det ble i tillegg lagt vekt på at det var en viss

rettferdig fordeling. De ulike instituttene ble imidlertid oppfattet å ha et noe ulikt utstyrsbehov. En annen - ved et annet fakultet - ga uttrykk for omtrent det samme.

Ved mat.nat. fakultetet ved UiB ble det hevdet at man stort sett brukte de samme kriteriene ved prioriteringen av AVU-søknader. Den ene vi snakket med hevdet imidlertid at det også var andre føringer inne i bildet enn fakultetets strategiske plan; det ble vist til at man hadde forpliktet seg til å gi en viss prioritet til fysikk-miljøet som følge av en nedtrapping av det norske CERN-engasjementet¹¹. Vi var i våre intervjuer ikke i kontakt med andre fakulteter ved UiB.

En vi snakket med på fakultetsnivå ved NTNU hevdet at den strategiske planen ikke ble benyttet i prioriteringen av AVU-søknader. Ved fakultet er flere ulike ordninger for finansiering av vitenskapelig utstyr aktuelle. Dette, sammen med de relativt store svingningene i bevilgninger til AVU fra år til år, gjør at prioriteringen har et visst "ad hoc preg". For øvrig ligner prosessen en del på behandlingen av SUP-forslag, hevdet han.

På sentralt nivå ved UiO fortalte prorektor at det i første rekke var tale om en fletting av de ulike fakultetenes forslag. Ved UiO er dette mat.nat., medisin, odontologi og Bioteknologisenteret. Man har gitt noe prioritet til søknader fra Bioteknologisenteret, hevdet prorektor. Dette ble begrunnet med at bioteknologi var et prioritert område i den strategiske planen ved UiO, og at dette senteret ikke hadde så lett for å få utstyrsmidler annen steds fra.

Ved UiTø hevdet en av de vi snakket med på sentralt nivå at behovene i miljøene som allerede var etablert i betydelig grad var avgjørende for prioriteringen. Satsingsområdene spilte her inn i mindre grad. I tillegg var man opptatt av en viss rettferdig fordeling mellom instituttene. En annen hevdet på sin side at satsingsområdene hadde en viss betydning i denne prioriteringen, og viste til at man hadde foretatt visse omprioriteringer i forhold til fakultetenes prioriterte lister.

Ved UiB uttalte prorektor at man la vekt på strategiske kriterier i sin prioritering internt. Fakultetene blir også bedt om å legge vekt på dette, hevdet hun. I tillegg er man opptatt av en viss rettferdig fordeling mellom de ulike fakultetene.

På sentralt nivå ved NTNU hevdet de vi snakket med at man i prinsippet hadde den samme prosessen for prioritering av AVU-søknader som for SUP-forslag. Dette innebærer også at man legger vekt på strategiske hensyn i prioriteringen. En

¹¹CERN er en internasjonal organisasjon for forskningssamarbeid innen høyenergi elementærpartikkelfysikk.

annen vi snakket med fremhevet i denne sammenheng at man også hadde prioritert utstyrssøknader til helt nye områder som man ønsket å bygge opp.

Når det gjelder AVU-søknadene, kan det se ut til at alle universitetene i en viss grad legger vekt på strategiske vurderinger i sin prioritering på sentralt nivå. Likevel kan dette antagelig variere noe institusjonene i mellom. I tillegg ser det ut til at man på dette nivået er opptatt av en viss rettferdig fordeling mellom ulike institutter og fakulteter. Også dette ser ut til å gjelde alle universitetene.

På fakultetsnivået er bildet noe mer broket. I utgangspunktet kan det late til at mat.nat. UiB er mest opptatt av de strategiske vurderingene på dette nivået, selv om også andre hensyn spiller inn her. Ved de øvrige universitetene ser utstørsbehovet i seg selv, med vekt på forventet bruksfrekvens og nytte for forskningen, ved siden av en viss rettferdig fordeling mellom de ulike instituttene, ut til å bli tillagt stor betydning. Hva slags prioritering som skjer på instituttnivå er det vanskeligere å ha noen oppfatning om ut i fra vår undersøkelse.

Det later til at forskernes oppfatning av prioriteringsprosessene langt på vei er i overensstemmelse med slik som de beskrives av aktørene på de ulike nivåer. Forskerne har i tillegg i noen grad inntrykk av at mer uformelle vurderinger spiller inn, slik som hvor mange ganger man hadde søkt tidligere. I ett tilfelle hevdet en forsker også at fagkonflikt og personlige motsetninger kunne spille inn.

6.4 Erfaringer og synspunkter

Generelt er inntrykket at man mener at AVU-ordningen er meget bra. Det er det klart rådende syn blant de vi har snakket med i denne undersøkelsen. Flere peker på at det er meget store utstørsbehov i norsk forskning, og at en fornyelse av utstyret er av vesentlig verdi for forskningsmiljøene.

På forskernivå har vi både snakket med forskere som har søkt og fått utstyr gjennom ordningen, forskere som har søkt, men ikke fått, og forskere som ikke har søkt ordningen. I alle de tre kategoriene er det klare inntrykket at man mener ordningen er meget bra og viktig. Det er også stor tilfredshet å spore når det gjelder både de prinsipielle sidene og hvordan ordningen fungerer i praksis. En forsker trekker frem at det er positivt at prioriteringen skjer i nærmiljøet og i full offentlighet. Dette er viktig for hvordan prosessen oppfattes. Samme forsker mener det er positivt at man ikke benytter refereer i denne ordningen. Mange forskere snakker om hvor viktig ordningen er. En hevder at ordningen generelt blir oppfattet som meget positiv og at det er lite "støy" knyttet til prosessen.

Også her er det imidlertid en del som mener at enkelte ting kunne vært gjort annerledes. Foruten at man mener det burde vært mer penger til utstyr, er det særlig spørsmålet om egenandel som opptar mange. Flere av forskerne mener at effekten av denne egenandelen, i kombinasjon med meget små bevilgninger til utstyr generelt, er at det blir lite penger igjen til mindre vitenskapelig utstyr. En av forskerne hevder at egenandelen er "håpløs" slik bevilgningene til universitetene er for tiden. Også to av de forskerne som ikke har søkt om avansert vitenskapelig utstyr sier de føler effekten av egenandelen ved at det er blitt vanskeligere å få midler til rimeligere utstyr fordi midlene allerede er bundet opp i egenandeler. Uforutsigbarheten når det gjelder størrelsen på AVU -bevilgningen fra år til år påvirker også dette, blir det hevdet. Skepsisen til ordningen med egenandel ser ut til å forekomme i noe mindre grad ved NTNU enn de andre universitetene.

Enkelte tar opp spørsmålet om Forskningsrådet også burde ta et ansvar for det mindre kostbare utstyret, men aller helst ønsker man at universitetene får bevilgninger som setter dem i stand til selv å foreta nødvendige investeringer i slikt utstyr.

Enkelte er også, som vi allerede har vært inne på, skeptiske til enkelte sider ved prioriteringen, særlig på fakultetsnivå. To av forskerne sier de har negative erfaringer fra behandlingen av AVU-søknader på dette nivået.

Inntrykket fra våre intervjuer er at man også på fakultetsnivået mener at ordningen er meget positiv. Det trekkes det frem at koordineringen av innkjøp har ført til lavere priser på utstyr. En annen understreket at man var godt fornøyd med både prosessen og fordelingen i ordningen. Også her ble imidlertid egenandelen trukket frem som et betydelig problem. Dette gjaldt særlig fakultetene ved UiO, UiB og UiTø.

En av de vi snakket med var noe skeptisk til fordelingen sentralt ved universitetet. Han mente at man var for mye opptatt av å gi likt til hvert enkelt fakultet uten å tenke på at det er ganske ulik størrelse på fakultetene.

Også på sentralt institusjonsnivå er man godt fornøyd med AVU-ordningen. Ved både UiO, UiTø og UiB trekkes imidlertid også på dette nivået egenandelen frem som et problem. På sentralt nivå ved NTNU oppfatter man imidlertid ikke egenandelen som et problem. Den ene vi snakket med hevder at AVU-ordningen må sees ut i fra at en del av de ressursene som tidligere gikk direkte til institusjonene nå blir kanalisert gjennom Forskningsrådet. Begge de vi snakket med på dette nivået ved NTNU mener imidlertid at det er for mye uforutsigbar knyttet til ordningen - at størrelsen på AVU-midlene varierer for mye fra år til år.

Ved et annet universitetet trakk en av de vi snakket med frem at det burde være noe større åpenhet om hvilke kriterier som ligger til grunn for fordelingen av AVU-bevilgninger mellom institusjonene.

Hovedinntrykket er altså at ordningen er viktig; det er et stort utstyrsbehov i forskningen, og at den fungerer stort sett bra. Egenandelen og ressurser til mindre kostbart utstyr blir imidlertid oppfattet som et problem, særlig ved UiO, UiB og UiTø.

6.5 Oppsummering

Utvelgelse og prioritering av AVU-søknader skjer på tre nivåer ved universitetene; på instituttnivå, fakultetsnivå og på sentralt institusjonsnivå.

Det legges vekt på strategiske kriterier i vurderingene, men ved noen institusjoner i større grad enn ved andre. I tillegg legges det vekt på å imøtekomme mer akutte utstyrsbehov, og å foreta en rettferdig fordeling mellom de ulike fakultetene, instituttene og gruppene internt.

Ordningen oppfattes som viktig og velfungerende. Mange av de vi snakket med trakk imidlertid frem egenandelen og ressursituasjonen for mindre kostbart utstyr som et problem.

7 Problemområder og forbedringspotensiale, SUP og AVU

7.1 Innledning

I dette kapitlet vil vi forsøke å oppsummere de inntrykk som vi sitter igjen med etter vår undersøkelse, og peke på noen aktuelle spørsmål for nærmere undersøkelse.

Det er igjen grunn til å understreke at vår undersøkelse ikke er noen evaluering av ordningene, og at metoder og utvalg setter store begrensninger på mulighetene til generalisering. Dette gir også klare begrensninger i forhold til hva slags, og hvilke konklusjoner det er mulig å trekke. For å få styrket eventuelle hypoteser må man eventuelt foreta grundigere analyser og undersøkelser enn de som har funnet sted i forbindelse med denne rapporten.

7.2 Helhetsinntrykk, SUP

Hovedinntrykket av SUP-ordningen er at den har bidratt til økt strategisk prioritering og planlegging ved universitetene. Hva det strategiske elementet inneholder varierer imidlertid; ved enkelte institusjoner har det i noen grad et “top-down”-preg og er formulert i strategiske planer eller gjennom utpekte satsingsområder. Slike konkretiseringer er likevel oftest blitt til gjennom interne demokratiske prosesser. Selv om man har formulert slike satsingsområder eller strategiske kriterier på forhånd, er det også stor variasjon når det gjelder hvor konkrete de er. “Marin forskning” er, som en av forskerne i undersøkelsen påpekte, ikke akkurat så veldig konkret i seg selv. I andre sammenhenger kan det være tale om strategiske kriterier som gir sterkere målretting av forskningsinnsatsen.

Ved enkelte institusjoner tolkes det strategiske elementet på sin side som noe dynamisk og “naturlig”. Her lar man forskerne, gjennom sine initiativ, og de initiativ som ligger til grunn for det eksisterende miljø, definere innholdet i det strategiske elementet. Inntrykket er likevel at SUP-ordningen har bidratt til at strategi, først og fremst i betydningen strategiske planer og utpekte satsingsområder, har blitt styrket ved institusjonene.

Dette har manifestert seg i at ulike miljøer føler behov for å ha strategiske planer å referere til for å få gjennomslag for sine søknader i prioriteringsprosessen. Dette har i neste omgang utløst behov for å etablere nye rutiner, og i noen grad nytt apparat.

Hele veien legges det imidlertid også sterk vekt på betydningen av forskningens kvalitet. Det understrekes gang på gang at strategisk tenkning ikke kan eller skal gå på bekostning av kvalitetsmessig vurderinger. Dette er i tråd med forskningens innebygde etiske kodeks; at kvalitet i metoder og fremgangsmåte må ligge i bunnen for at den naturlige seleksjon til fordel for sann kunnskap skal finne sted. Kvaliteten vurderes både ut i fra søknaden i seg selv og ut i fra miljøets "track record". Som vi skal komme tilbake til, er det likevel ikke alle som føler at det er bare slike normer som er avgjørende i praksis.

På fakultetsnivået, ikke minst ved UiO og UiB hvor mat.nat. fakultetet har en meget sentral rolle i prosessen, har vi inntrykk av at man setter pris på at SUP-ordningen har gitt nivået en ny rolle i forhold til forskerne. Det fremheves også at man nå har fått en bedre kanal inn til Forskningsrådet, noe man savnet i det tidligere NAVF. Det er kanskje derfor ikke så underlig at det kan se ut som man har et enda mer positivt syn på ordningen her enn blant forskerne.

Det ser ut til ut fra våre intervjuer at SUP-ordningen har satt spor etter seg ved institusjonene. SUP-bevilgningene er stort sett store nok til at de oppfattes som attraktive av forskerne, og innebærer at de som får dem kan gjennomføre en betydelig satsing innen sitt område. Flere påpeker at det generelt er vanskelig å få tilstrekkelige midler til forskning, og at dette gjør at tildelingen av SUP oppfattes som særlig kjærkommen, ikke minst blant de som heller ikke har anledning til å finansiere sin forskning gjennom samarbeid med industrien. SUP fører derfor, i følge våre kilder, til en spissing av forskningsinnsatsen, til at man trekker til seg doktorstudenter og studenter til disse områdene, og at man legger et solid grunnlag for videre satsing etter at SUP er avsluttet. I noen grad snakkes det også om at SUP har ført til økt samarbeid med næringsliv og med eksterne forskningsinstitusjoner. SUP-ordningen ser derfor ut til å kunne etterlate også mer langsiktige og strukturelle spor i universitetssystemet, særlig på institutt- og fakultetsnivå.

SUP-ordningen er imidlertid ikke uten sine kritikere. Den vanligste kritikken går på refereeordningen. Det er stort sett enighet om at det bør være en refereeordning, men en del av de vi har snakket med stiller spørsmål ved hvordan den eksisterende ordningen kvalitetssikres. Kritikken går både på at refereeene har manglende objektivitet og manglende sakkunnskap innen søknadens fagområde.

En annen kritikk går på den interne behandlingen, særlig på fakultetsnivå. Det er ting som tyder på at en del forskere ikke har ubegrenset tillit til at fakultetet er den naturlige arena for denne slags type prioriteringer. Intervjuene viser dessuten at en del forskere føler at også andre normer enn de rent faglige har innflytelse på vurderingene. Det hevdes at både interne fagkonflikter og personmotsetninger kan

påvirke prosessen. Om dette faktisk skjer, og i hvilken utstrekning, er det ikke grunnlag for å ha noen mening om ut i fra vår undersøkelse.

Fra enkelte forskere reises det også spørsmål om hva som i praksis er målgruppen for ordningen. Vi snakket i undersøkelsen med tre naturvitere ved det medisinske fakultet ved tre ulike universiteter som alle hadde opplevd problemer i forhold til behandlingen av SUP-søknaden ved universitetet og i Forskningsrådet. I to av tilfellene ble det særlig reist spørsmål om arbeidsdelingen mellom området Medisin og Helse og NT. Ved et av de farmasøytiske instituttene snakket vi med en forsker som påpekte noe av det samme.

Det er noe forskjell mellom de ulike universitetene når det gjelder hvordan prosessene skjer og hva man legger vekt på. Dette har delvis også sammenheng med at det ved to av universitetene først og fremst er mat.nat. fakultetet som er aktuelt i SUP-sammenheng. Vårt inntrykk er at UiB har kommet noe lengre enn de andre universitetene når det gjelder å bruke strategiske planer og strategiske satsingsområder i prioriteringen. Ved NTNU ser det ut til at man i likhet med UiB benytter slik prioritering, men det er noe variasjon mellom de ulike aktuelle fakultetene i denne sammenheng. Noen ser ut til å være opptatt av dette, andre i mindre grad. Siden vi ikke har vært i kontakt med alle de aktuelle fakultetene er det imidlertid stor usikkerhet knyttet til dette. Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø ser ut til å legge mindre vekt på strategiske planer og satsingsområder, selv om det også her er inne i bildet i noen grad, særlig ved UiTø.

Fordi ulikt antall fakulteter kan være aktuelle ved de ulike universitetene, er det også noe forskjell mellom universitetene når det gjelder den interne prosessen. Ved UiO og UiB skjer prosessen primært på ett nivå - fakultetsnivået, noe som må sies å være relativt oversiktlig. I noen tilfeller må man også foreta prioritering på instituttnivå. I den grad det i tillegg også kommer søknader fra andre fakulteter eller sentra, blir prosessen noe mer komplisert. Dette er imidlertid ikke blitt fremhevet som noe problem i praksis, trolig fordi det i realiteten skjer i liten grad.

Ved NTNU og UiTø er det imidlertid normalprosedyre at søknadene behandles og prioriteres på to nivåer - på fakultetsnivå og på sentralt institusjonsnivå - før den sendes til Forskningsrådet. I tillegg kan det være nødvendig å foreta prioriteringer på instituttnivå. Dette kan virke noe omfattende, særlig ved UiTø hvor det erfaringsmessig er meget få søknader - vanligvis bare én - som blir innvilget ved prioriteringen i Forskningsrådet. Dette har imidlertid ikke blitt tatt opp som noe vesentlig problem av de vi har snakket med. Derimot er det blitt hevdet av enkelte ved NTNU at man oppfatter prosessen som noe omfattende. Her pekes det også på at dubleringen når det gjelder review/refereesystem muligens kunne ha vært unngått med en justering av prosedyrene. En forsker stilte også spørsmål ved

uavhengigheten til reviewerne i NTNUs egen ordning. Forskningsrådets refererer er imidlertid heller ikke fullstendig uten kritikere, som vi har sett.

7.3 Helhetsinntrykk, AVU

Hovedinntrykket av denne ordningen er at den oppfattes som meget viktig og stort sett velfungerende. Fra nesten alle vi snakket med i undersøkelsen ble det satt søkelys på det som ble beskrevet som en vanskelig utstyrssituasjon. I en slik sammenheng oppfattes det som meget gledelig av mange at man tar et initiativ for å koordinere innkjøp og ruste opp utstyrsnivået i norsk forskning.

Vårt inntrykk er også her at beslutningene om å prioritere utstyr skjer etter en vurdering som også omfatter strategiske kriterier. Det er likevel også her noe forskjellig i hvilken grad slike vurderinger legges til grunn, mellom ulike nivåer og ulike institusjoner. Strategiske vurderinger ser imidlertid ut til å være til stede i en eller annen form ved alle de fire universitetene.

I tillegg er vårt inntrykk at andre hensyn spiller inn. Viktigst i denne sammenheng en vurdering av utstyrets praktiske og faktiske nytteverdi for det enkelte forskningsinstitutt/-gruppe /-miljø. I tillegg ser det ut til at hensynet til en rettferdig fordeling mellom ulike enheter oppfattes som et viktig hensyn i prioriteringen.

Også her er det enkelte som hevder det er andre hensyn som i praksis spiller inn. Prioriteringsprosessen i denne ordningen ser imidlertid ut til å være noe mindre kontroversiell enn SUP-prioriteringen. I den grad det reises kritikk så går denne mot prioriteringen ved egen institusjon. Ingen av de vi snakket med reiste kritikk mot Forskningsrådet når det gjaldt prosessen eller fordelingen av AVU-midler.

Et problem som reises av svært mange er imidlertid kravet om 20% egenandel. Egenandelen, i kombinasjon med grensen på 0,7 mill. kr. innebærer, i følge mange av de vi snakket med, at det er vanskeligere å skaffe midler til mindre kostbart utstyr. Utstyr med en anskaffelsesverdi mellom kr. 100 000.- og kr. 700 000.- nevnes i denne sammenheng av flere. Dette ble oppfattet som et problem på alle nivåer ved UiO, UiB og UiTø. Også ved NTNU var det enkelte som nevnte dette, men det ser her ut til at dette i mindre grad oppfattes som et problem. Vår undersøkelse gir ikke grunnlag for å ha noen oppfatning om grunnen til et eventuelt annen syn ved NTNU.

Et annet problem som kom opp var at de store svingningene fra år til år i bevilgningene til avansert vitenskapelig utstyr innebærer at det er vanskelig å foreta langsiktig planlegging. Adressat for dette er vel i første rekke Regjering og Storting.

7.4 Aktuelle spørsmål for nærmere undersøkelse

Vi mener det er grunn til å være tilbakeholden med konklusjoner ut i fra materialet som ligger til grunn for denne rapporten. Vi ønsker likevel å peke på noen mulige problemområder som det vil kunne være aktuelt å se nærmere på i forhold til SUP- og AVU-ordningene.

I følge vårt mandat skulle undersøkelsen bl.a. sette søkelyset på konsekvenser for strategiutvikling og prioritering ved universitetene. Våre intervjuer tyder på at SUP-ordningen kan ha bidratt til økt oppmerksomhet om strategisk prioritering. I vår undersøkelse har vi imidlertid i liten grad kunnet gå inn og vurdere hva slags strategiske prioriteringer som foretas på de ulike nivåer ved institusjonene. Aktuelle spørsmål er hvor konkrete de strategiske målene er, i hvilken grad de er forskningsinterne eller preget av eksterne relevanskriterier, grad av anvendt siktemål, mv. En grundigere undersøkelse langs disse linjer ville kunne belyse ytterligere innholdet i de vurderinger som faktisk gjøres ved institusjonene.

Et annet spørsmål som det kunne være aktuelt å se på er effekten i forhold til strategisk måloppnåelse av at prioriteringene ved flere institusjoner skjer lagvis; i flere nivåer. Er prioriteringene som gjøres på de ulike nivåer konsistente med hverandre? Kan det skje at søknader blir nedprioritert og faller ut på ett nivå, men kunne ha blitt prioritert på et annet nivå? Bidrar en prosess med færre nivåer til en bedre “strategisk treffsikkerhet”, eller har dette i praksis liten betydning?

Et annet spørsmål er i hvilken grad denne ordningen har effekt på prioriteringene på forskernivået. Inviterer ordningene og prosessen til “taktisk tilpasning” i forbindelse med utarbeidelse av søknader? I hvilken grad korresponderer initiativene innen ulike fagområder i forskningen med strategiske prioriteringer og vurderinger på de ulike nivåer? Er det stor grad av sympati og samforståelse i forhold til disse prioriteringene blant de som søker innen SUP-ordningen, eller forekommer også “relabeling” og “rent seeking”? Dette er spørsmål som kan være aktuelle å stille, selv om det ikke er gitt at det finnes enkle metoder for å kunne gi noen fyllestgjørende svar.

Et spørsmål som kunne vurderes er dessuten om det finnes andre aktuelle design for prioriteringsprosessen ved universitetene. Finnes det andre modeller som innebærer at man kan kombinere effektive strategiske prioriteringer lokalt ved institusjonene med prosesser som har stor grad av legitimitet på forskernivå? Vi skal ikke gi oss i kast med å antyde noen alternativer her.

Når det gjelder AVU-ordningen ser det særlig ut til at det er to aktuelle spørsmål som kan vurderes. Det første gjelder egenandelen. Finnes det muligheter for at man

enten kan redusere eller avvikle ordningen med egenandel? Hvilke effekter vil dette i så fall ha for prioriteringene på de ulike nivåer? Det andre spørsmålet gjelder det mindre kostbare utstyret. Hva kan eventuelt gjøres for å bedre ressursituasjonen også når det gjelder dette?

7.5 Oppsummering

I dette kapittelet har vi oppsummert våre hovedinntrykk av SUP- og AVU-ordningene. Vårt inntrykk er at begge ordningene blir oppfattet som positive og velfungerende av mange.

Hovedinntrykket av SUP-ordningen er at den har bidratt til økt strategisk planlegging ved universitetene. SUP-ordningen blir oppfattet som en lukrativ ordning som gir mulighet til større satsing innen et avgrenset fagområde. Ordningen ser ut til å ha strategisk effekt på miljøene. Enkelte reiser innvendinger mot ordningen, dels med hensyn til hvordan ordningen praktisk fungerer, og dels ut i fra prinsipielle betraktninger.

Hovedinntrykket av AVU-ordningen er at den oppfattes som meget viktig og stort sett velfungerende. Prioriteringene under denne ordningen skjer i noen grad ut i fra strategiske vurderinger. Også her er det enkelte som tar opp problematiske sider av ordningen. Særlig egenandelen på 20% blir nevnt i en slik sammenheng.

Vi har pekt på noen spørsmål som kan være aktuelle for nærmere undersøkelse. Vi har i denne sammenheng bl.a. vist til at denne undersøkelsen i liten grad har kunnet vurdere hva slags strategiske prioriteringer som foretas på ulike nivåer ved institusjonene. Et annet aktuelt spørsmål er effekten av en lagvis prioritering ved institusjonene i forhold til "strategisk treffsikkerhet". Et tredje spørsmål er i hvilken grad ordningen inviterer til "taktisk tilpasning" på forskernivå. Vi har dessuten reist spørsmålet om det finnes andre aktuelle design for prioriteringsprosessene i forbindelse med SUP ved universitetene, og om det er mulig å vurdere andre løsninger med hensyn til egenandelen innen AVU-ordningen.

Vedlegg

Her har vi lagt ved intervjuguidene som er benyttet i undersøkelsen. Det er viktig å understreke at opplegget som har vært benyttet er et semistrukturert intervjuopplegg. Det innebærer at også andre spørsmål og andre innfallsvinkler enn de som er reflektert i intervjuguidene har kommet opp i intervjuene.

A: Intervjuguide, forskernivå (deltatt i SUP)

A: Prosess og aktører

- 1) Hvordan skjer prosessen med å initiere og fremme forslag til strategisk universitetsprogram?
- 2) På hvilken måte blir forskerne oppfordret til å fremme forslag på SUPer?
- 3) Opptrår fakultet som en aktiv pådriver for å frem forslag til SUP?
- 4) Hva - om noen - er instituttets rolle?
- 5) Hvordan foregår prosessen frem mot endelig godkjenning av SUP-søknader?
- 6) Er det ditt inntrykk at alle forskerne ved ditt institutt ønsker å delta i SUPer, eller er noen mindre interesserte enn andre?
- 7) Hva skyldes etter ditt inntrykk i så fall dette?

B: Utvelgelse og prioritering

- 8) Blir forskerne konkret oppfordret til å fremme forslag på SUPer innenfor bestemte faglige satsingsområder?
- 9) Er disse satsingsområdene i så fall sammenfallende med strategiske planer på fakultets- eller institusjonsnivå?
- 10) Ut i fra ditt inntrykk; hva legges det vekt på ved fakultetets prioritering av forslagene til SUPer?
- 11) Hvordan fungerer ordningen med refereer?

- 12) Har du inntrykk av at noen institutter ser på SUPene som mer interessante enn andre?
- 13) Hvis “ja” i spørsmål 12; Har du noen oppfatning av hva dette i så fall kan skyldes?

C: Erfaringer med strategiske universitetsprogrammer

- 14) Totalt sett; Er SUPer av denne typen en bra eller dårlig ordning?
- 15) De strategiske programmene skal ha en lengde på 3 - 6 år. Ut i fra et strategisk siktemål; er dette for kort tid - for lang tid - passe lengde?
- 16) Er SUPene tilstrekkelig store/mange/viktige til å utløse en strategidiskusjon?
- 17) Vurderer du det som positivt at fakultetet er satt til å prioritere ut i fra *strategiske kriterier*?
- 18) Ut i fra din oppfatning; ville det vært bedre eller dårligere om midlene isteden ble stilt til disposisjon som frie forskningsmidler?
- 19) Er de andre forskerne ved instituttet av samme oppfatning?
- 20) Har SUP-ordningen ført til økt strategisk forskningsplanlegging ved fakultetet?
- 21) Har SUPene ført til “spissing” av forskningsinnsatsen ved fakultetet innenfor bestemte satsingsområder for forskning?
- 22) Har SUPene ført til økt kontakt med næringsliv?
- 23) Har SUPene ført til økt kontakt med eksterne forskningsinstitusjoner?
- 24) Har SUPene ført til økt kontakt på tvers av instituttgrenser?
- 25) I hvilken grad har SUPene påvirket arbeidsbetingelsene ved instituttet i bred forstand? (forskyving mellom fagområder? flere doktorstudenter og studenter som søker seg til “SUPområdene”?)
- 26) Fortsetter disse tendensene å gjøre seg gjeldene også etter at et SUP-program er avsluttet? Fører SUPene til varige endringer når det gjelder særlige satsingsområder?

- 27) Oppfattes Forskningsrådets retningslinjer for behandling av forslag til SUPer som oversiktlige?
- 28) Oppfattes prosessen som helhet med utvelgelse av SUPer (ved fakultetet og i forskningsrådet) som hensiktsmessig?
- 29) Hvis “nei” i spørsmål 28 - hvorfor?

D: Vitenskapelig utstyr

- 30) Ved siden av strategiske universitetsprogrammer har også Forskningsrådet Området for Naturvitenskap og Teknologi infrastrukturmidler for investering i større vitenskapelig utstyr. Hvordan fremmer forskerne eventuelle forslag om investeringer i større vitenskapelig utstyr i denne sammenheng?
- 31) Er du tilfreds med *prosessen* rundt fordelingen av disse midlene?
- 32) Hvis svaret er nei i spørsmål 31 - hvorfor ikke?
- 33) Har denne ordningen ført til at man i større grad har måttet peke ut særlige satsingsområder for forskningen?
- 34) Tar fakultetet initiativ for at flere fagmiljøer skal kunne utnytte det samme vitenskapelig utstyr?

B: Intervjuguide, forskernivå (ikke deltatt i SUP)

A: Prosess og aktører

- 1) Har du deltatt i utarbeidelsen av SUP-søknader eller skisser?
- 2) Hvis “nei” hvorfor ikke?
- 3) På hvilken måte blir forskerne oppfordret til å fremme forslag på SUPer?
- 4) Opptrår fakultet som en aktiv pådriver for å frem forslag til SUP?
- 5) Hva - om noen - er instituttets rolle?
- 6) Er det ditt inntrykk at alle forskerne ved ditt institutt ønsker å delta i SUPer, eller er noen mindre interesserte enn andre?

7) Hva skyldes etter ditt inntrykk i så fall dette?

B: Utvelgelse og prioritering

- 8) Blir forskerne konkret oppfordret til å fremme forslag på SUPer innenfor bestemte faglige satsingsområder?
- 9) Er disse satsingsområdene i så fall sammenfallende med strategiske planer på fakultets- eller institusjonsnivå?
- 10) Ut i fra ditt inntrykk; hva legges det vekt på ved fakultetets prioritering av forslagene til SUPer?
- 11) Hva er ditt inntrykk av ordningen med refereer?
- 12) Har du inntrykk av at noen institutter ser på SUPene som mer interessante enn andre?
- 13) Hvis “ja” i spørsmål 12; Har du noen oppfatning av hva dette i så fall kan skyldes?

C: Erfaringer med strategiske universitetsprogrammer (som virkemiddel)

- 14) Totalt sett; Er SUPer av denne typen en bra eller dårlig ordning?
- 15) Er SUPene tilstrekkelig store/mange/viktige til å utløse en strategidiskusjon?
- 16) Vurderer du det som positivt at fakultetet er satt til å prioritere ut i fra *strategiske kriterier*?
- 17) Ut i fra din oppfatning; ville det vært bedre eller dårligere om midlene isteden ble stilt til disposisjon som frie forskningsmidler?
- 18) Er de andre forskerne ved instituttet av samme oppfatning?
- 19) Har SUP-ordningen ført til økt strategisk forskningsplanlegging ved fakultetet?
- 20) Har SUPene ført til “spissing” av forskningsinnsatsen ved fakultetet innenfor bestemte satsingsområder for forskning?

- 21) I hvilken grad har SUPene påvirket arbeidsbetingelsene ved instituttet i bred forstand? (forskyving mellom fagområder? flere doktorstudenter og studenter som søker seg til "SUPområdene"?)
- 22) Fortsetter disse tendensene å gjøre seg gjeldene også etter at et SUP-program er avsluttet? Fører SUPene til varige endringer når det gjelder særlige satsingsområder?
- 23) Oppfattes Forskningsrådets retningslinjer for behandling av forslag til SUPer som oversiktlige?
- 24) Oppfattes prosessen som helhet med utvelgelse av SUPer (ved fakultetet og i forskningsrådet) som hensiktsmessig?
- 25) Hvis "nei" i spørsmål 24 - hvorfor?

D: Vitenskapelig utstyr

- 26) Ved siden av strategiske universitetsprogrammer har også Forskningsrådet Området for Naturvitenskap og Teknologi infrastrukturmidler for investering i større vitenskapelig utstyr. Hvordan fremmer forskerne eventuelle forslag om investeringer i større vitenskapelig utstyr i denne sammenheng?
- 27) Er du tilfreds med *prosessen* rundt fordelingen av disse midlene?
- 28) Hvis svaret er nei i spørsmål 27 - hvorfor ikke?
- 29) Har denne ordningen ført til at man i større grad har måttet peke ut særlige satsingsområder for forskningen?
- 30) Tar fakultetet initiativ for at flere fagmiljøer skal kunne utnytte det samme vitenskapelig utstyr?

C: Intervjuguide, fakultetsnivå eller tilsvarende

A: Prosess og aktører

- 1) Er det fastlagt en standardprosess for behandling av forslag til strategiske universitetsprogrammer (SUP) ved fakultetet?
- 2) På hvilken måte blir forskerne oppfordret til å fremme forslag på SUPer?

- 3) Er det noen forskjell mellom instituttene når det gjelder hvordan de forholder seg til SUP-prosessen?
- 4) Hvis “ja” i 3; hva skyldes dette - individuelle initiativ, strukturelle forhold, faglige forhold - annet?
- 5) Fremlegges det en innstilling ved behandlingen på fakultetsnivå?
- 6) Hvem er det i så fall som innstiller?
- 7) Uttaler sentralt nivå ved universitetet seg før den endelige prioriteringen oversendes Norges Forskningsråd?
- 8) Uttaler referree’ene seg før fakultetets prioritering foretas?
- 9) Er det kontakt mellom fakultetet og Forskningsrådet under *fakultetets behandlingen* av forslagene til SUPer?

B: Utvelgelse og prioritering

- 10) Har fakultetet en strategisk plan som omfatter forskningen?
- 11) Hvis “ja” i spørsmål 10; hvilken status/betydning har denne strategiske planen for prioritering av forskningen ved fakultetet?
- 12) Er det noen andre ordninger/planer/prosesser som i tilsvarende eller større grad enn SUP spiller inn på prioritering av forskningen ved fakultetet?
- 13) Hvilke signaler med ønsker om strategisk orientering gis til forskerne ved fakultetet i forbindelse med initieringen av SUPer?
- 14) Når, og på hvilken måte skjer eventuelt dette?
- 15) Blir forskerne konkret oppfordret til å fremme forslag på SUPer innenfor bestemte faglige satsingsområder?
- 16) (*Hvis svaret var “ja” på spørsmål 10*): Er disse satsingsområdene i så tilfelle de samme som i de strategiske planene for forskningen ved fakultetet?
- 17) Hva legges det vekt på ved fakultetets prioritering av forslagene til SUPer?

- 18) Har hvilke SUPer fakultetet bli tildelt innflytelse på senere utvelgelse av satsingsområder for forskningen ved fakultetet (gjennom strategiske planer eller lignende)?
- 19) Har fakultetet informasjon, evt. gjennom samtaler med NFR, om de ulike departementenes føringer på SUP-midlene og hvordan dette kan slå ut ved fordeling?
- 20) Hvis "ja" i 19; påvirker dette utvelgelse/prioritering av SUPer ved fakultetet?
- 21) Har fakultetet inntrykk av at Forskningsrådet på noen måte overprøver de prioriteringer som fakultetet foretar?

C: Erfaringer med strategiske universitetsprogrammer

- 22) Er fakultet fornøyd eller misfornøyd med SUP-ordningen?
- 23) Hva er de generelle oppfatningene ved fakultetet (sentralt) om antall forslag til SUPer - for mange - for få - passe antall?
- 24) De strategiske programmene skal ha en lengde på 3 - 6 år. Ut i fra et strategisk siktemål; er dette for kort tid - for lang tid - passe lengde?
- 25) Er SUPene tilstrekkelig store/mange/viktige til å utløse en strategidiskusjon?
- 26) Vurderes det som positivt ved fakultetet (sentralt) at man er satt til å prioritere ut i fra *strategiske kriterier*?
- 27) Har SUP-ordningen ført til økt strategisk forskningsplanlegging ved fakultetet?
- 28) Har SUPene ført til "spissing" av forskningsinnsatsen ved fakultetet innenfor bestemte satsingsområder for forskning?
- 29) Har SUPene ført til økt kontakt med næringsliv?
- 30) Har SUPene ført til økt kontakt med eksterne forskningsinstitusjoner?
- 31) Oppfattes Forskningsrådets retningslinjer for behandling av forslag til SUPer som oversiktlige?

32) Oppfattes prosessen som helhet med utvelgelse av SUPer (ved fakultetet og i forskningsrådet) som hensiktsmessig?

33) Hvis “nei” i spørsmål 32 - hvorfor?

D: Vitenskapelig utstyr

34) Ved siden av strategiske universitetsprogrammer har også Forskningsrådet Området for Naturvitenskap og Teknologi infrastrukturmidler for investering i større vitenskapelig utstyr. Hvordan fremmer fakultetet eventuelle forslag om investeringer i større vitenskapelig utstyr i denne sammenheng?

35) Har fakultetet en fastlagt prosess for behandling av slike forslag?

36) Er fakultetet tilfreds med prosessen rundt fordelingen av disse midlene?

37) Hvis svaret er nei i spørsmål 36 - hvorfor ikke?

38) Har denne ordningen ført til at man i større grad har måttet peke ut særlige satsingsområder for forskningen?

39) Tar fakultetet initiativ for at flere fagmiljøer skal kunne utnytte det samme vitenskapelig utstyr?

40) Innebærer kravet om egenandel ved investeringer i vitenskapelig utstyr at søknader blir holdt tilbake ved fakultetet?

41) Hvis svaret er “ja” i spørsmål 40; får dette konsekvenser for forskning innenfor det som oppfattes som særlige satsingsområder?

